

II RIIGIKOGU

1. istungjärk.

Protokoll nr. 12.

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество подъездных железных путей в России) Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile wäljaostmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 3. Tullitikumaksu seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Rakwere linna administratiiv piirkonna laiendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Riigiasutuste paigutamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Seadus toetussummade kohta maakonna omawalitsustele — II lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Teedeministeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Põllutööministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks eelkrediidi määramise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Tariifinõukogu seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Kaitsepolitsei ärakaotamise seaduseelnõu — Päewakorral. — 15. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190. muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Põllupidajatele antawa lühikeseajalise laenu seaduseelnõu — Päewakorral. — 17. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra küsimus.

II Riigikogu koosolek 27. juulil 1923 a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Wain**.
wahepeal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse loosis: Riigiwanem **J. Kukk**, siseminister **K. Einbund**, põllutööminister **B. Rostfeldt**, rahaminister **G. Westel**, teedeminister **K. Ipsberg** ja põllutöömistri abi **R. Allman**.

P ä e w a k o r d:

1. Rakwere linna administratiiv piirkonna laiendamise seadus — III lugemisel.

2. Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество подъездных железных путей в России) Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile wäljaostmise seadus — III lugemisel.

3. Tullitikumaksu seadus — III lugemisel.

4. Riigiasutuste paigutamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

5. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — II lugemisel.

6. Eesti-Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

7. Seadus toetussummade kohta maakonna omawalitsustele — II lugemisel.

8. Teedeministeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe

summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — II lugemisel.

9. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — II lugemisel.

10. Põllutööministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks eelkrediidi määramise seadus — maakomisjoni ettepanek.

11. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

12. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190 muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Tariifinõukogu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

14. Kaitsepolitsei ärakaotamise seadus — Riigikogu liigete **J. Reesen'i**, **J. Tomp'i** ja **R. Weiram'i** ettepanek.

15. Põllupidajatele antawa lühikeseajalise laenu seadus — põllumeestekogude Riigikogu rühma ettepanek.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**:
wastuwõtmine. son: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra kohta sõna ei soowita, loen päewakorra wäljajagatud kujul wastuwõetuks.

Riigikogu läheb päewakorra juurde.

Päewakorra esimese punkti all olewa seaduse aruandja puudumise pärast läheb Riigikogu päewakorra teise punkti juurde.

2. Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество под'ездных железных путей в России) **Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile wäljaostmise seadus — III lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Holberg** (loeb): Esimeselt juurdeweo raudteedeseltsilt Wenemaal (Первое общество под'ездных железных путей в России) Eesti wabariigi piirides olewate raudteede riigile wäljaostmise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 1. Esimese juurdeweo raudteedeseltsi Wenemaal (Первое общество под'ездных железных путей в России) kontsessiooni § 19. alusel ostetakse wälja 1. oktoobril 1923 a. riigi omanduseks kõik Eesti wabariigi piirides olewad eelnimetatud seltsi raudteed ühes sinna juurde kuuluwate ettewõtetega.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esimesel lugemisel käsitasin mina selle seaduseelnõu juures küsimust, et siin on palju asju, mis selged ei ole meie raudteede kawade asjus ja käsitasin ka wäljaostu hinna selgitamise küsimust. Riigikogu enamus leidis tarwilikuks seda küsimust otsekohe lahendada, seadust wastu wõtta, ilma et see uuesti komisjoni oleks antud. Muidugi teawad pooltolijad paremini kuidas riigikassast miljoni jaotada tuleb. Meie rühm selle küsimuse hääletamisel ei saa niisuguse seaduseelnõu kuju juures poolt olla.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 26 häält, wastu 19. § 1 on wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 2. See teostamiseks wolitatakse teedeministri: 1) üle wõtma riigile § 1-ses ähendatud raudteid kõigi nende warandustega peale käesolewa seaduse awaldamist, mitte aga warem kui 1. oktoobriks 1923 a. ja 2) toimetama 1923 a. jooksul raudteede üldisest sissetulekust eksploatatsiooni juures ettetulewaid tarwilikka wäljamaksmisi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 3. Nimetatud raudteede wäljaostmiseks määratakse eelkrediiti 140.000.000 marga suuruses.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Peale III lugemist panen terwe seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg**: Arwesse wõttes, et seadus lühikene on, teen ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Seadus on rahaasjanduse komisjonis läbi waadatud.

J. Piiskar (is.): Miks aruandja ei seletanud, mis tähendab Eesti keeles „See teostamiseks“, nagu teises paragrahwis öeldakse.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja jääb oma ettepaneku juurde. Teist ettepanekut ei ole tehtud. § 2-ses on kahtlemata trükiwiga, peab olema „selle“.

K. Päts (põl.): Teen ettepaneku seadus anda redaktsiooni komisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud anda seadus redaktsiooni komisjoni. Aruandja ettepanek on seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Aruandja **J. Holberg**: Wõtan oma ettepaneku tagasi.) Aruandja on oma ettepaneku tagasi wõtnud, nii et seadus iseenesest juba redaktsiooni komisjoni läheb.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Tulitikumaksu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman** (loeb): Tulitikumaksu seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 1. Sisemaal walmistatud kui ka wäljamaalt sissetoodud tulitikkude pealt wõetakse riigi kasuks aktsiisimaksu käesolewa seaduse alusel.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 2. Aktsiisimaksu sisemaal valmistatud tulitikkude pealt võetakse kogusummas 3.500.000 marka aastas, millise maksumussumma tulitikuwabrikandid omawahel ära jaotawad, wastawalt sisemaale müügile saadetud hulga.

Märkus 1. Kui tulitikuwabrikandid maksujaotamisel ühisele otsusele ei jõua, jaotab aktsiisi peawalitsus maksu nende wahel ära.

Märkus 2. Tegewuse lõpetamise puhul mõnes töötawas wabrikus ehk uue wabriku awamise puhul jääb selles paragrahwis nimetatud summa muutmata.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 3. Tulitikuwabrikandid maksawad alates 1924 aastast eelmises paragrahwis nimetatud summa Eesti panga osakondadesse järgmiselt: $\frac{1}{4}$ osa kunni 15. aprillini, $\frac{1}{4}$ — kunni 15. juulini, $\frac{1}{4}$ — kunni 15. oktoobrini ja $\frac{1}{4}$ — kunni järgmise aasta 15. jaanuarini.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 4. Aktsiisimaksu tasumist peawad tulitikuwabrikandid wastawate tagatistega kindlustama. Peale seadustes ettenähtud tagatiste wõiwad kindlustuseks olla rahaministri loal ka pankade garantiid.

Märkus 1. Kindlustused esitatakse terve aasta peale, mitte hiljem, kui eelmise aasta 20. detsembriks.

Märkus 2. Kui tulitikuwabrikandid kindlustussumma jaotamisel kokkuleppele ei jõua, siis määrab aktsiisi peawalitsus, missuguses summas iga wabrikant kindlustuse peab andma.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 5. Kui § 3. näidatud tähtajaks aktsiisimaks tasutud ei ole, siis kaetakse aktsiisimaks antud kindlustusest.

Sarnasel korral tuleb wabrikandil järgmiseks maksutähtajaks kindlustussumma nõutawa suuruseni täiendada. Kui

wabrikant seda ei tee, siis pannakse wabrik kinni ja antakse luba wabriku auesti awamiseks ainult peale kindlustussumma wastawat täiendamist.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 6. Wäljamaale saadetawad tulitikud on aktsiisimaksust wabad.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 7. Wäljamaalt sissetoodud tulitikkude pealt võetakse aktsiisimaksu 20 penni iga toosi pealt sisaldusega kunni 75 tikku ja 80 penni toosi pealt sisaldusega 76 kunni 300 tikuni.

Maks tasutakse panderollide pealekleepimise teel.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 8. Wäljamaalt sissetoodawad tulitikud panderollitakse tolliwalitsuses, kusjuures iga üksiku toosi peale panderoll nii kinnitatakse, et ilma wiimase wigastamata wõimatu on sisu wälja wõtta.

Märkus. Panderollitult wäljaweetawate tulitikkude eest aktsiisimaksu tagasi ei maksta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 9. Wäljamaalt sissetoodawaid tulitikka ei ole lubatud panderollimata kujul müügile saata.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja E. Weberman (loeb):
§ 10. Sisemaal valmistada ja wäljamaalt sisse wedada on lubatud ainult tulitikka, mille valmistamise juures walget woswori ei tarwitata. Walget woswori tulitikuwabrikus hoida on keelatud.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu võetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 11. Tultikka lubatakse walmistada ainult wabrikutes, mille awamisest rahaministeeriumile on teatatud ja kui wabrikandi poolt § 4-das nimetatud kindlustused esitatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 12. Tultikuwabrikutes peetakse tikude walmistamise ja müügi kontroleerimiseks aktsiisi peawalitsuse poolt wäljaantud wormi järele nõorraamatuid. Ära kirjad raamatutest iga kuu eest esitatakse aktsiisiwalitsusele.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 13. Siseturule müügilesaadetawatel tikutoosidel peab wabriku nimetus ja asukoht ära tähendatud olema. Rahaministril on õigus määrustega korraldada tikude pakkimise wiisi.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 14. Wäljaweoks walmistatud etikettidega toosides ei ole luba tultikka siseturule müügile saata. Sarnastes toosides wõib tultikka wabrikus hoida ainult sellekohastes ruumides, wäljaspool wabrikut aga ainult aktsiisi peawalitsuse kaaskirja jures.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 15. Käesolewa seaduse § 10 ja § 11 rikkumise eest karistatakse süüdlasi rahatrahwiga kunni 20.000 margani. Peale selle konfiskeeritakse riigi kasuks walge woswor ja seaduswastaselt walmistatud wõi sisseweetud tultikud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 16. Panderollimata wäljamaa tultikude hoidmise ja müügi eest karistatakse süüdlasi tolliseaduste põhjal kui salakauba hoidjaid ja müüjaid.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 17. Käesolewa seaduse § 12 ettenähtud raamatute korratu pidamise ja ära kirjade tähtjaks ettepanemata jätmise eest kui ka tarwilikkude tõendawate dokumentide mitteesitamise eest, samuti ka § 13 ja § 14 rikkumise eest, ning § 13 põhjal rahaministri poolt wäljaantud määruste rikkumise eest karistatakse süüdlasi rahatrahwiga kunni 5.000 margani.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 18. Tultikkudega kauplejaid, kes on süüdi panderollide rikkumata kujul tikutoosidelt ärawõtmises ja nende panderollide uuesti pealekleepimises wõi alalhoidmises, karistatakse rahatrahwiga kunni 5.000 margani, kuna leitud panderollid häwitamiseks ära wõetakse ja toosid tultikkudega, millelt panderollid ära wõetud wõi milledele nad uuesti peale kleebitud, riigi kasuks langewad.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 19. Tultiku panderollide edasiandmise ja müümise eest, samuti nende omandamise eest eraisikutelt, karistatakse süüdlasi: müüjaid ja edasiandjaid rahatrahwiga müüdüd wõi edasiantud panderollide hinna kolmekordses suuruses, kuid mitte wähem kui 5.000 margaga, omandajaid rahatrahwiga panderollide hinna kahekordses suuruses, kuid mitte wähem kui 2.500 margaga.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 20. Aktsiisi- wõi politseiametnikkude takistamise eest tultikkude walmistamise ja müügi järelwalwe teostamisel karistatakse süüdlasi peale nende karistuste, mille alla nad langewad süütegude eest, mida nad warjata püüdnud, weel wangimajaga kunni kuue kuuni wõi arestiga kunni kolme kuuni wõi rahatrahwiga kunni 30.000 margani.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 21. Käesolewa seaduse rikkumise eest ettenähtud rahatrahwid, konfiskeerimised ja aktsiisimaksu ühe wõi mitmekordsel määral sissenõudmised määratakse eraldi iga süüteo eest, mis weel ei ole ära aegunud, ilma karistuste koostamiseta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 22. Käesolewa seaduse rikkumise eest on järgmised isikud wastutawad: 1) wabrikant kõigil kordadel, kui seadusrikkumine on toime pandud tema enese poolt wõi kellegi teise poolt, kuid tema nõusolekul wõi teadmisel; 2) wabrikujuhataja neil kordadel, kui seadusrikkumine on toime pandud tema enese poolt wõi kellegi teise poolt, kuid tema nõusolekul wõi teadmisel ilma wabrikandi nõusolekuta ja teadmisseta; 3) teised wabrikuteenijad ja töölised, kui seadusrikkumine on korda saadetud nende eneste poolt wõi nende kaastegewusel kõrwaliste isikute poolt, ilma wabrikandi wõi wabrikujuhataja nõusolekuta ja teadmisseta; 4) tulitikkudega kaupleja — kui seadusrikkumine on tema enese poolt toime pandud ehk kellegi teise poolt tema nõusolekul wõi teadmisel; 5) tulitikkudega kauplejad äriteenijad ja abilised — kui seadusrikkumine on toime pandud nende eneste poolt wõi kellegi teise poolt nende kaastegewusel, ilma kaupleja nõusolekuta ja teadmisseta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 23. Kui kahe nädala jooksul peale kohtuotsuse seadusjõusse astumist eelmise § p.p. 2, 3 ja 5 nimetatud isikud neile määratud rahatrahwi ei ole ära tasunud, siis nõutakse $\frac{3}{4}$ trahwisummast wabrikandilt wõi kauplejalt sisse, kuna $\frac{1}{4}$ süüdlaselt sisse nõutakse wõi nende maksujõuetusel nuhtlusseaduse § 84 järele isiklikuks kinnipidamise karistuseks ümber muudetakse.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 24. Käesolewa seaduse rikkumises otsekohe süüdlaste wabrikantide ja kauplejate peale pandud rahatrahwid, kui nad eelmises paragrahwis ettenähtud tähtjaks makstud ei ole, nõutakse sisse tähendatud isikute warandusest. Kui warandust selleks ei jätku, muudetakse trahw nuhtlusseaduse § 84. järele isiklikuks kinnipidamise karistuseks.

Märkus. Käesolew paragrahw ei käi nende juhtumiste kohta, kus rahatrahwid wabrikantidelt wõi kauplejatelt käesolewa seaduse § 25 põhjal sisse nõutakse.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 25. Wabrikutes ja kauplustes ettetulnud tulitikkude seaduse rikkumise eest ühe wõi mitmekordselt määratud aktsiisimaksud nõutakse sisse wabrikandilt wõi kauplejalt selle peale waatamata, kes paragrahw 22 nimetatud isikutest süüdlaseks on tunnistatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 26. Wabrikant wõi kaupleja, kes paragrahwide 23 ja 25 põhjal rahatrahwi ja aktsiisimaksu seadusrikkumiste eest, milles tema teenijaid süüdi mõistetud, on ära maksnud, wõib makstud summad süüdlaste käest tsiwiilkohtupidamise korras tagasi nõuda.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 27. Kui käesolewa seaduse rikkumises mitu isikut süüdlaseks tunnistatud, siis määratakse rahatrahw kõigile süüdlastele kogusummas, seda nende wahel ühetasa ära jaotades.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 28. Käesolewa seaduse maksmahakkamisega kaotawad maksu end. Wene riigi aktsiisiseaduse (Sead. kogu V köide 1901 a. wäljaanne ja 1912 a. järg) §§ 1035—1057 ja 1256—1270, Wabariigi Walitsuse poolt 18. jaanuaril 1920 a. mõne-

suguste kaudsete maksude tõstmise kohta wastuwõetud seaduse („Riigi Teataja“ nr. 12/13 — 1920 a. sead. nr. 50) lit. III p. 1. ja Wabariigi Walitsuse poolt 9. aprillil 1920 a. mõnesuguste aktsiisiseaduste muutmise, täiendamise ja ärakaotamise kohta wastuwõetud määruse („Riigi Teataja“ nr. 53/54 — 1920 a. sead. nr. 139) lit. II esimene osa, niipalju kui need wiimased puutuwad tulitikumaksu seadusesse.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 28 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 29. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1924 aastal. Seaduse maks-mahakkamise päewaks tulitikuwabrikutesse jäänud tarwitamata, samuti ka karpidele pealekleebitud panderollide hind arwatakse wabriku esimese weerandaasta aktsiisimaksust maha.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 29 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 30. Rahaministril on õigus selle seaduse piirides juhatuskirju ja määrusi wälja anda.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 30 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Kuna omawalitsuse komisjoni aruandja härra Liigand on kohale ilmunud, siis läheb Riigikogu päewakorra-punkt 1. juurde.

4. Rakwere linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Rakwere linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 1. Wiru maakonna Rakwere wallast eraldatakse ja wiiakse 1. jaanuarist 1924 a. Rakwere linna administratiiv-

piirkonda topograaf Ewald Pajos'i poolt 1921 a. ja 1922 a. walmistatud Rakwere linna ja tema lähema ümbruse plaanil põikjoontega märgitud maa-ala järgmises suuruses:

a) Rakwere kirikumõisa maa	68,2452 hektarit
b) Köstri maa	0,9320 „
d) Rakwere mõisa maadest	271,3515 „
c) Raudteewalitsuse maast	13,7574 „

Kokku 354,2861 hektarit.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 2. Nimetatud maa-alad wabastatakse § 1 tähendatud ajast alates kõikidest maksudest ja kohustustest maakonna ja walla heaks ja nende peale laiendatakse linna kohta käiwad seadused ja määrused.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 3. Wabariigi Walitsusele tehakse ülesandeks Rakwere linna administratiivpiirkonna plaan § 1 tähendatud piirides kinnitada ja siseministeeriumis alal hoida.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Asun seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb päewakorra-punkt 4. juurde.

5. Riigiasutuste Rahaasjanduse paigutamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Riigiasutuste paigutamise seaduse täiendamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): Riigikogu poolt 9. märtsil 1923 a. wastuwõetud riigiasutuste paigutamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 43 — 1923 a.) § 1. tähendatud eelkrediit suurendatakse 15.082.500 marga wõrra.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega

on seaduse tekst vastu wõetud.

Asun — seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) See seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman**: Panen ette seda seadust vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **J. Tõnisson**: On ettepanek tehtud seadust vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): I. Tööstulise töö seaduse (Sead. kogu XI köide 2. jagu 1923 a. väljaanne) § 372 ühes märkustega ja § 541 ühes märkustega muudetakse järgmiselt:

§ 372. Käesolewa neljanda peatüki alla kuuluvad kõik alljärgnewad ettevõtted, kui neis töötawad alaliselt vähemalt wiis töolist:

a) mäekaewandused, kiwimurrud ja teised tööstused, kus mineraalsid maapinnast wälja tuuakse;

b) tööstused, kus saadusi walmistatakse, ümber töötatakse, muudetakse, puhastatakse, parandatakse, kaunistatakse, lõpetatakse, müügiks korda seatakse, katki lõhutakse, ära hukatakse, ehk kus materjalid (ained) ümber moodustatakse, laewade ehitus ning elektri ja igasuguse muu liikewa jõu saawutamine, transformeerimine ja ülekandmine;

c) hoonete, raudteede, uulitsaraudteede, sadamate, laewatehaste, sildade, kaanalite, jõeteede, tänowate, tunnelite, sildade alusmüüride (wiaduktide), mustawee torutiste, kraawide (weejuhtimise), kaewude, telegraafi ja telefoni sisseadete, elektri tööasutuste, gaasiwabrikute,

weewärkide ehk muude ehitustööde ehitamine, uuendamine, korrashoidmine, parandamine, ümberehitamine ja mahakiskumine, niisamuti ka alusmüüride (wundamentide) ning igasuguste teiste eeltööde tegemine ülemalnimetatud ehituste ja hoonete jaoks;

d) inimeste ja asjade wedu maanteedel, tänowatel, raudteedel, sisemistel weeteedel, kui ka kaupade käsitamine dokkides, sadamasildadel ja ladudes.

§ 541. Õnnetujuhtumistel ettevõtetes, mis üles loetud tööstulise töö seaduse § 372 ja kus töölistearw alla wiie, wälja arwatud riigi päralt olewates, on ettevõtte omanikud kohustatud tasu maksuma käesolewa seitsmenda peatüki järele töölitele, sugu ja wanaduse peale waatamata, kes tööde juures ehk nende tagajärjel saadud kehaosade wigastuse tõttu tööjõu on kaotanud kauemaks kui kolmeks päewaks. Kui õnnetujuhtumisele surm järgneb, maksetakse tasu perekonnaliigetele, kes üles loetud § 552.

K. Tamm (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu p. 1 kohta oleks minul järgmist seletada: Walitsuse redaktsioon ja komisjoni redaktsioon laiendab tugewasti tööstusharusid, kus sunduslik kinnitus maksma pannakse ja laiendab teda sellejuures ka üsna väikeste ettevõtetete peale, kus vähemalt wiis töolist on. Komisjon laiendab sunduslikku kinnitust ka põllutöö peale, kui põllumajapidamises vähemalt wiis töolist on. Komisjoni paranduse järele käiwad ka tööstused, kus saadusi walmistatakse, sundusliku kinnituse alla. Seadus, mida laiendada tahetakse, seisab wale põhimõtetel, aga nende põhimõtete muutmist ei ole eelnõus mitte ette nähtud. Esiteks, kindlustuse andmiseks nõutakse meil ainult kahjusaja töowõimetust — Arbeitsunfähigkeit —, kuna näituseks Saksamaal teenistuse wõimetust — Erwerbsunfähigkeit — nõutakse. Inimene wõib olla ju kaotanud küll füüsilise tööjõu, aga tema wõib ometi mõne teise kergema waimlise töö peale üle minna. Teiseks peawad meie palgalised õnnetujuhtumiste vastu kinnitatud olema, ka niisugusel juhtumisel, kus nad suuri palkasid saawad, nii et seda ei ole tähele pandud, kas nemad just wajawad seda abi, et endid kindlustada, kuna wälisriikides, näituseks, niisugune kord maksew on, et õnnetuse kinnitus sunduslik on ja abisaamine ainult neil juhtumistel wõimalik on, kui palgasaajad vähem

kindlustatud ja vähemaid palkasid saavad. Meie seaduse järele, mida nüüd praegu muuta tahetakse, on ja jääb maksma kord, et kinnituse preemia ka siis ettevõtte pidaja kanda jääb, kui töö välja antud on hankijale või podrätshikule. Meie seaduses on edasi see kord maksew, et wastutab kinnitusühisus, kui õnnetus palgasaaja enese süü läbi on juhtunud, nimelt ei nõuta sugugi, et tööstusettevõtjal mõni süü oleks. Üldise tsiwiilseaduse korra järele wastutab igauks ainult siis, kui tema milleski süüdi on. Kolmandaks ei ole ei walitsuse ei komisjoni poolt miskisuguseid andmeid ette toodud, ei selle kohta, et niisugune laialdaste tööharude peale, ja seejuures väikeste ettevõtete peale kinnituse laiendamine tegeliku elu tarwidustest oleks välja kutsutud, ei ka selle kohta tõendusid ette toodud, et see majandusliselt läbiwiidaw oleks.

Neljandaks, tööliste kinnituse läbi tõusewad produktiooni kulud, tekib elukallidus, väheneb wõistluswõime teiste riikidega ja halweneb meie kaubabilans.

Wiindaks, tahetakse meil liiga väikestes ettevõtetes kinnitamine maksma panna, mis, nagu walitsuse seletuskirjas põhjendatud, mitmesuguseid raskusi esile toob väikeste ettevõtete arwestamisel ja nende kontroleerimise mõttes. Nüüd on juba tööliste kindlustusühisusel raskusi olnud nende ettevõtetega, kus kunni 50 töölist. Nüüd tahetakse aga sundusliku kinnituse alla wõtta need ettevõtted, kus 5 töölist, mis üle terve maa laiali on ja keda kontroleerida hirmus raske ja kulukas oleks. Seal wõiks waleandmeid tulla väikeste ettevõtete poolt, nii et oleks väga raske preemiat kindlaks määrata, ja oleks igasugune kontroleerimine väga tülikas ja kulukas ja ei oleks kinnitusühisustel wõimalik kindlaid eelarweid — kalkulatsioonid teha.

Kuwendaks on meil suurtööstus praegu kängus ja paneks käesolewa seaduseelnõu läbiwiimine ka kesk- ja väiketööstusele ülejõukäiwa koorma peale. Väikeja kesktööstuste ettevõtete pidajatele, kellel enamasti väike haridus, teeb juba praegu haiguskinnituseadus, peale haiguskassa maksude, suuri kulusid, sest et teadete üleskirjutamiseks, wäljarehkendamiseks ja wäljakirjutamiseks haritud tööjõudu wäljaspoolt tuleb palgata, mis produktiooni kulusid raskesti suurendab. Mis kinnitusseltside preemiatesse enestesse puutub, siis teeb Eesti tööliste kin-

nitusühisuses kinnituspreemia palga 1.000 marga pealt kunni 72 marka wälja. Ja peale selle on ettevõtja wõi põllupidaja kanda kinnitusseltside rewidentide ja inseneeride reisi- ja päewarahad, mis isearanis kaugemates maanurkades, nagu Saulepis, lisakus, jne. rewidenti paari sõidu juures aastas üsna suured summad wälja teeb.

Etteloetud seaduseelnõu osa puudutab kahte seadust, üks neist peatükk IV, teine VII. Peatükk VII § 541 ja järgmised paragrahwid ei aruta seda sunduslikku kindlustust, waid arutawad tööstuse ettevõtja kõwendatud indiwiduaal wastutust, neil juhtumistel, kui sunduslik kinnitus mitte maksew ei ole. 1) Ettevõtte pidaja indiwiduaal wastutuse korral, mis ette nähtud § 541, ei nõuta mitte ettevõtte pidajalt tsiwiil wastutuse maksmapanemiseks, et kahjusaaaja poolt ettevõtja süü wõi hooletus kindlaks tehtud saaks, waid ettevõtte pidaja wabastatakse wastutusest ainult sel korral, kui ta tõeks teeb, et kahjusaaaja kuritahtlikult wõi meelega wõi jameda etteawaatamata läbi õnnetujutumise wälja kutsus. Kui töölise hariliku hooletuse läbi õnnetus on juhtunud, wastutab ettevõttepidaja. Kuid harilikult on tsiwiilelus ja tsiwiilseaduses see kord maksew, et igauks wastutab sel korral, kui ta süüdi on. Peale selle on harilikus tsiwiilkorras nõudja wõi kahjusaaaja kohustatud oma õigusi tõeks tegema. Siin wastupidi on see tõekstegemise kohustus pandud ettevõttepidaja peale, nii et eeldus on ikka selle poolt, nagu oleks tema süüdi, nagu peaks wastutus tema peal lasuma. 2) Peab ettevõtja indiwiduaalse wastutuse korral töölist wõi selle perekonda kindlustama ka jälle siis, kui töö hankijale wõi podrätshikule wälja antud on, kui otsekohene tulusaaaja seal hankija wõi podrätshik on. 3) Mis weel puutub indiwiduaalsesse wastutusse, siis indiwiduaal wastutuse maksmapanemise korral on meil maksma pandud laialisema ulatusega wastutus, kui näituseks rikkal Inglismaal. Seal on see wastutus pool tööpalgast, kuna meil see $\frac{3}{4}$ aastapalgast on. Inglismaal ja Ameerika Ühisriikides näituseks sunduslikku kinnitust õnnetujutumiste puhul ei ole. Paljudes teistes Euroopa kultuurriikides ei ole ka seda sisse seatud. Saksamaal näituseks, on sotsiaalkinnitusi taga- wõi kõrwalnõutega maksma pandud ja nagu ametlikult seletatud, sellepärast, et sellega saaks sotsiaaldemokraatlisele liikumisele tõkkeid

teha ja walijaid kainestada, kuid seda ei ole mitte kätte saadud, waid sotsiaaldemokraatline liikumine on selle peale waatamata ikka seal laienenud. Kõike seda tähele pannes, teen ma seaduseelnõu esimese punkti kohta järgmise ettepaneku: „teisest reast wälja jätta sõnad „541 ühes määrustega“. (W a h e l h ü ü d e d p a h e m a l t p o o l t.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun koha pealt mitte kõnelda. (J. Piiskar (is.): T a h o i a b k ä e e s, e i k u u l e !)

K. Tamm (põl.): Siis eelnõu § 372 wõtta „5 töölise“ asemel „20 töolist“. P. 1 lit. b wälja jätta esimesest reast sõnad: „walmistatakse.“

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on järjekorras rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Tamm'e ettepanek põhjened nähtawasti sellest seadusest mitteamusaamisest. Ei tunta ka küllalt wäljamaa seadusi, kuid siiski tullakse ja käsitatakse neid siin. Kommisjonis juhtisin ma juba selle peale tähelpanu, kust härra Tamm need andmed on wõtnud, Ignatjew'i poolt ligi 20 aastat tagasi wäljaantud raamatust. Kõigepealt, mis puutub härra Tamm'e seletustesse, nagu oleksid siin seatud uued põhimõtted ülesse, siis käesolew seaduseelnõu ei too mingisuguseid uusi põhimõtteid... (H ü ü d e d p a r e m a l t p o o l t k o h t a d e l t.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte segada.

L. Johanson (sd.): waid tema sisaldab ainult selle seaduse alla kuuluwate ettewõtete üleslugemist wastawalt neile konwentsioonidele, mille ratifitseerimine on Riigikogu poolt 27. oktoobril 1922 a. ja teistel puhkudel olnud. Niisugune üleslugemine on Eesti seadustes siin esimest korda. Meil praegu makswa seaduse järele, mis ka Wene ajal makswa oli, on kinnituskogule õigus antud ka wäiksemaid kui § 372 ettenähtud tööasutusi arwata kinnitusseltsi alla. Nii on ka kokku leppides kinnitusseltsiga töö-hoolekandeministeeriumi poolt arwatud 211 plus 61 wäiksemat tööasutust selle seaduse alla. Uusi, mida weel selle seaduse alla arwata tuleks, on wähe. Tarwis on seadus tegeliku eluga kooskõlla wiia.

Mis puutub sellesse, et selle paragrahwi p. b ütelsest „tööstused, kus saadusi walmistatakse“ wõõriti järeldusi tehtakse eelkõneleja poolt, siis tuleb see sellest, et

Eesti keelt puudulikult mõistetakse. Selle ütelse all ei mõelda meil mitte põllumajapidamisi, waid põllumajapidamised on arwatud õnnetujuhtumiste wastu kindlustamise seaduse alla põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadusega ning see praegu kõne alla ei kuulu.

Oletus, et wäljamaa seadustes ei wõtawat arwesse mitte ainult töölise otsekohest füüsilise tööjõu kaotust, waid pensioni määramise juures pannakse tähele ka tingimisi, kus seda tarwitada wõib, siis ei wasta seegi seletus neile asjaoludele, mis mujal walitsemas on.

Mis puutub hankijatesse wõi podrätshikutesse, siis on nende eest õnnetujuhtumiste wastu kinnitamise maksude tasumine tööasutuse omaniku peale pandud ainult selleks, et asjaajamist lihtsustada. Tööandja wõib seda maksu hankijalt sisse nõuda. Seadusesse ei saa wõtta nõudmist, et töölise ettewaatamatus tagajärjel saadud wigastuse puhul wastutus tema enese peale pannakse. Tööline wõib pensioniõiguse ainult siis kaotada, kui on näha, et tegemist on kuritahtlustega.

Mis puutub tööliste kinnitamisega tööstusettewõtjatele tehtawatesse raskustes, siis mina ei tea, kas tööandjad on nendest raskustest wolitanud kõnelema härra Tamm'e, kes on suurmaapidajate esitaja ja mõisaomanik. Ja kui härra Tamm ütleb, et enam kui 50. töölise kinnitusühisuse alla arwamine raske on, siis on see jällegi ekslik, ei tunta ka makswat seadust, mille järele juba ongi 20 kunni 30 töölisega ettewõtete kinnitusühisuse alla arwamine teostatud. Kui üteldakse, et haiguskinnitusseaduse teostamine olewat meil Eestis raske, iseäranis põllumajanduses teostada, siis see seadus praegu põllumajanduse alal maksew ei ole, nii et sellest ei maksa praegu rääkida.

Mis puutub wäljamaa seadustesse, siis on seal olukord järgmine: Saksamaa 1871 aasta seadus näeb kahte ülesannet: ... (W a h e l h ü ü e M. L a a r m a n'i (põl.) p o o l t.) ... Härra Laarman, ma wõiksin siin küll Teile parajasti wastata, aga see wastus, mida Riigikogus öelda wõib, Teile kohta küllalt mõjuw ei ole. 1871 aasta Saksa seadus näeb õieti kahte ülesannet ja nimelt neid, mida härra Tamm siin praegu esitas. Esiteks, et ära hoida seda, et tööandjad ei saaks wastutust panna oma käsualuste peale. Teiseks ülesandeks on just tõendus raskust — onus probandi — panna wastutaja, see on — tööandja peale. See on Saksa seadustes läbiwii-

mist leidnud, et tunnistatakse tööandjat õnnetuse puhul materjaalseks vastutajaks. Sedasama teeb Shweitsi 1881 aasta seadus. Uued seadused tunnistawad, et iga tööline, kes töö juures wiga saanud, kui see ei tulnud kuritahtliselt, saaks tasutud. Uued sotsiaalseadused jätawad kõrwale isegi poolte süüküsimuse, kuna käsitawad kollektiivwastutust. Ja nüüd siin tulla rääkima, et teistes kultuurimaades ei ole sarnased seadused makswad... (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : A g a P r a n t s u s m a a l ?) Ma räägin siis teile ka Prantsusmaast, teie arwate meie rahwa kultuurilist tasapinda liiga madalaks, kui mõtlete, et meil ei teata, mis väljamaal olemas.

Mis Prantsusmaasse puutub, siis pandi sellekohane seadus seal maksma 1898 aastal, 1899 ja 1902 aastal teda täiendati. (K. Tamm (põl.): See on haiguskinnitusseadus.) Ei ole, see on tööandjate wastutuse äramääramine õnnetujuhtumiste eest. Prantsusmaal on olemas ka nõndanimetatud natsionaal-kinnituskassa. See kassa küll ei ole sunduslik tööandjate kohta... (P a r e m a l t p o o l t : A h - a h .) Kuid wastutus on tööandja peale igatahes pandud.

Belgias on maksew sarnane seadus 1903 aastast. Inglismaal 1880 a., mida 1900 aastal laiendati ka põllutööliste peale ja 1906 aastal wõeti juurde weel professionaal haiguste eest wastutamise, nagu näituseks: elawhõbeda, walge woswori ja teised kihwtitused. Nii tulla siin rääkima, et teistes Euroopa riikides õnnetujuhtumiste wastu kindlustamise seadust ei ole, on täiesti põhjendamata. Wõib olla, leidub mõni riik, kus sarnast seadust ei ole, aga wanade riikide hulgas seda mitte ei ole. Riikides, kus õnnetuste wastu kinnitamine teostatud, on seda kahte wiisi tehtud: kas tööandja kulul eraseltsides wõi kinnitusseadustes ettenähtud korralduste kaudu.

Eestis on Wene ajast juba päritud kindel kinnituskorraldus. Ei tarwitse karta, et Wene walitsus küllalt ei olnud ettewaatlik kinnitusseaduse maksmapanemisega... (J. Holberg (põl.): W e n e m a a o l i r i k a s .) Kui rikkusest kõnelatakse, siis tuletage meelde selle komisjoni tegewust, kus Teie olite aruandjaks, kus taheti ilma kolmepäewase tähtajata wastu wõtta neid seadusi, mis puudutawad küsimusi, kus on kaalu peal 100 miljonid ja isegi miljard, mida taheti wastu wõtta kõigi wigadega, ilma redaktsiooni

komisjoni andmata. Kui aga arutamise alla tulewad seadused, mis õieti meie laiematele rahwahulkadele mitte midagi muud ei too kui ainult seda, mis tegelik elu käsitab, waadake, siis tulete Teie ja räägite rikkustest! Muidugi on ju inimesi kõiksuguseid. On sarnaseid inimesi, kes arwawad, et sotsiaalseadusi üldse tarwis ei ole. On ka sarnaseid, kes ütlewad, et majanduslise tõusu nimel oleks tarwis pärisorjust maksma panna ühes wastawate turgudega. (K ä r a j a n a e r p a h e m a l p o o l .) Kuid kahekümnendal aastasajal on sotsiaalseaduste tarwidus igalpool tuntud ja nende eitamine tunnistab, et inimesed mitte ei oska hinnata aega, et inimesed elawad weel minewikus.

Mis puutub parandustesse, mida härra Tamm tegi, siis ma juba tähendasin, et esimene parandus on põhjendamata. Nimelt see, mis käib „kus saadusi walmistakse“ väljajätmise kohta. Härra Tamm tegi selle paranduse eeldusega, et see lause käib ka põllumajanduse kohta. Põllumajandust see aga ei puuduta, nii et sellest seisukohast teda välja jätta tarwis ei ole. Mis puutub teistesse parandustesse, siis on need sarnased, et kui tahetakse seaduse loogilist sidet alles hoida, siis neid wastu wõtta ei saa, iseenesest nemad aga tegelikka muudatusi ei tooks.

O. A m b e r g (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! On arusaadaw, et meie peame sotsiaalolusid, mis endiselt Wene-riigilt üle olemine wõtnud tema seaduste põhjal, parandama. Nagu teada ja seletuskirjast näha, käib Wene sunduslik kinnitamine õnnetujuhtumiste wastu ettewõtete kohta, kus masinad töötawad ja wähemalt 20 töölist on ja nende ettewõtete kohta, kus masinaid mitte ei ole, aga 30 töölist on. Nüüd alla minna 5 tööliste peale saaks tööstusettewõtjaid, kus tööstus just produktiivne pole, wiletsasse olukorda wiima ja neile uusi maksusid peale panema, mida nemad maksta ei jõua. Wõtame, näituseks, praegused kinnitusseltsid, kes kinnitusi omale wõtawad, peawad inspektreerimise kulud nende töösturite arwele panema. Kui meil on sunduslik kinnitamine nõuetaw tööstuste kohta, kus 5 töölist on, siis peab see tööstusettewõtte kindla raamatupidamise ka sisse seadma ja see tuleks õige palju maksma. Edasi arwan mina, et see oleks läbi wiidaw ainult siis, kui meil oleksid wastastikused kinnitusseltsid sellel alal olemas. Senni, kui meil neid ei ole, on see raske läbi wiia. Mina

ei waidle mitte selle wastu, et meil kinnitamist ei peaks olema, hoopis ümberpöörduvalt, siin peaks katsutama teesid leida, kuidas seda ellu wiia. Nagu siin härra Tamm'e ja härra Johanson'i waidlustest näha, ei ole see asi weel kaugeltki selge. Sellepärast teeksin ettepaneku, et see seadus saaks komisjoni tagasi antud nende küsimuste põhjalikumalt läbiarutamiseks, mis härra Tamm'e poolt siin ette toodud. Iseäranis oleks tarwis seda käesolewa seaduseelnõu I poole juures. Teen ettepaneku praegu selle seaduse arutamist katkestada, sest niisuguste arutamistega pleenumis ei saa meie kaugele, need tuleks komisjonis enne lõpulikult lahendada.

K. Tamm (põl.): Komisjoni aruandja härra Johanson seletas, et Saksamaal ja ka mujal wäljamaal nõutakse sedasama, mis meilgi, et tööline on õigustatud kahjutasu saama õnnetujuhtumise puhul, kui tema on tööjõuetu. See ei ole sugugi õige. Minul on selle kohta wäljamaa teadlaste poolt, kui ka poolofiitsiell wäljaantud kindlaid andmeid 1922 a. kohta. Seal on kindel wahe tehtud haiguskinditamise ja õnnetujuhtumiste kinnituse asjus. Haiguskindlustuste asjus nõutakse palgasaaja tööjõuetust — Arbeitsunfähigkeit —, kuna pensiooni saamiseks õnnetujuhtumise puhul nõutakse kahjusaaja teenistuswõimetust — Erwerbsunfähigkeit —, nii et mina ei ole siin sugugi faktisid wassinud, waid olen nad õieti ette kandnud. Mis sellesse puutub, nagu ei tohiks mina siin mitte wäike- ja kesktööstuse huwisid kaitsta, siis pean seletama, et mina ei ole Riigikogusse tulnud ainult põllumeeste kihi, waid riigi, rahwa ja rahwamajanduse huwisid kaitsma. Minul on sidemeid tööstusega ja mul on tuttaw üks tähtis tööstusesitaja siin Tallinnas. Tema seletas, et kui tema oma perekonnaliigetega mitte seda tööd, mis tuleb teha haiguskindlustuse seaduse puhul, ära ei teeks, siis peaks ta sekretääri pidama, kelle palk umbes 4000 marka kuus wälja teeks ning 1000 marka korteriraha, see on 5000 marka. See oleks üksi haiguste wastu kinnitamise kirjandusline kulu. Neid kulusid tuleks aga juurde, kui neid kinnitusalasid rohkem oleks.

Mis puutub nüüd sellesse, et käesolew seaduseelnõu põllumajandusesse ei puutuwat, kui sõna „walmistatakse“ sisse jääb, siis on see sõna komisjoni poolt ikkagi ülearu sisse toodud ja wõiks eksiarwamistele wiia ning sekeldusi wälja

kutsuda ning wõiks tema läbi seletada, et see paragrahw on ka põllutööstuses maksma pandud. Pean tähelepanu juhtima selle peale, et see komisjoni ettepanek ja otsus on tehtud juhuslisel komisjoni koosseisul igat seltsi sotsialistlikkude häältega ja ühe wäikeliidu esitaja häälega, nii et seal oli 5 häält 2 wastu. Mina toetan kirjalikult tehtud ettepanekut seaduse esimest osa komisjoni anda. Uut ettepanekut mina ei tee.

Juhataja J. Tõnisson: Kannan ette rkl. Amberg'i poolt tehtud ettepaneku: „Teen ettepaneku käesolewa seaduse I osa komisjoni tagasi anda ning järgmiste osade läbiwaatamine katkestada kunni komisjon seisukohta ei ole wõtnud.“ Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Mis puutub rkl. Tamm'e seletustesse Saksamaa seaduste kohta, siis on ka sealsetes seadustes õnnetujuhtumiste korral abiandmine seotud teenistuswõime kaotamisega, selle all on mõeldud just seda, kui inimene enam ei suuda sellel kohal, kus ta senni töötas, tööd teha. Ei wõi ju ometi anda inimesele, kes senni füüsilist tööd teinud, edaspidi waimlist tööd, temal puuduwad selleks eeldused. Mis puutub sellesse, et kinnitamine toowat uusi maksusid juurde, nagu härra Amberg seletas ja et meil ei olewat kinnitusseltsi, siis on lugu niiwiisi, et seadus ette pandud kujul mingisuguseid koormatusi juurde ei too. Suures osas tööstusasutusist on juba kinnituse korraldus olemas. Kinnitamist teostatakse praegu Eesti kinnitusseltsis. Tööstuse seisukohalt waadates on just kergem, kui ette wõttes seltsis kinnitatud oleksid, teatud preemia maksawad ja selle eest materjaalsest wastutusest wabad on. Kui nemad aga kinnitusseltsi alla ei käi, siis jääb isiklik wastutus 7-da peatüki järele ikkagi maksma ja see on igatahes tööandjatel raskem kanda, kui igaaastane kinnituspreemia. Nii ei maksa rääkida uute maksude juurdetulekust. Mis puutub Wene seadusesse ja tema põhimõtetesse, siis on käesolewa seaduse kokkuseadmisel just Saksamaa seadus aluseks wõetud, nii et wõime siit neidsamu põhimõtteid otsida, mis Saksamaa seaduses olemas. Ei ole ka mitte õige, et otsused on tehtud juhuslise enamusega. Komisjoni koosseisus on 11 inimest; koos oli 8. (K. Tamm (põl.): Seitse.) Koos oli 8 inimest, waatame kwoorumraamatust. Kwoorum on 5. Härra Tamm tegi ette-

paneku, mis käis järgmiselt: „Töö seaduse §§ 372 ja 541 jääwad muutmata.“ Niisugune oli härra Tamm'e ettepanek. Selle seaduse muutmise on esitatud walitsuse poolt, kus on enamuses põllumeestekogude esitajad. Kui tahetakse, et seadus muutmata jääks, siis tuleks põllumeestel oma esitajatele walitsuses anda kindlamaid juhtnööre nende soovide tähelepanemiseks. Kui aga walitsus mõne seaduseelnõu esitab, mis põhjendatud ja tarwilik on, siis seda tagasi lükkama hakata ei oleks kohane nendele, kellel rahwa huwid tähtsamad, kui kildkonna huwid. Tulla aga siia haawawalt seletama, et käesolewal juhtumisel komisjonis on tegemist juhusliku enamusega, näitab küll selgesti, missugust poliitikat ja missugust taktikat sealpool (näitab käega paremale poole) tarwitatakse. Kui see seadus komisjoni tagasi antakse, siis sama mõttega, nagu komisjonis otsus tehti haiguskinnituse ja hoolekande-seaduse arutamisel. Haiguskinnituse seaduse arutamine lükati edasi, üteldes, et sellel istungjärgul ei maksa enam komisjonil kokku tulla. Põhjendati seda sellega, et Riigikogu liikmed on maal heinategemas ja ei saa enam korralikult tööd teha. Meie, kes meie arwame, et oma kohustusi peame täitma, olime walmis töökaitse komisjoni töödest nii kaua osa wõtma, kui Riigikogule ametlik tööde waheaeg tuleb. Komisjon otsustas aga oma istungjärku lõpetada ja see otsus tehti töökaitse komisjoni parempoolsete hääldetega.

Ja sellele koosolekule tuli ka härra Ipsberg, kes senni oli wiibinud walitsuse koosolekul, kust ta otsusetegemiseks nähtawasti kutsuti. Otsustati, et ka hoolekande-seadus ei saa enam arutusele tulla, sest et enam ei suudeta teda läbi arutada. Ta tuleks jätta järgmisele istungjärgule. Meil on aga teada, et sügisel tulewad eelarwe-tööd, mis kestawad, wõib olla, tulewaaasta esimese weerandi lõpuni. Nii on väga selgesti näha see siht, mida tahetakse kätte saada. Arwatakse, et ka see on seadus, mille mahamatmiseks peab kõik tegema, nii nagu seda on tehtud Asutawa Kogu ja I Riigikogu päewil meil niisuguse väga tarwiliku seadusega, nagu seda on kinnituse seadus, ja nagu tehti töökaitse komisjonis hoolekande-seadusega. Waadake, neid seadusi rutatakse maha matma, kuigi teil siin teatud enamused on ja teil karta ei tarwitse, et nende erakondade seisukohad läbi lähek-

sid, kes otsekohe tööliste huwisid kaitsewad. Kuigi meie walitsus parempoolne, oldakse siiski siin (näitab käega paremale poole) teie keskel arwamises, et ta weel küllalt wabameelne ja kogu rahwa huwisid kaitseb. Ja sellepärast tulewad just need seadused, mis kogu rahwa huwisid kaitsewad, wõimalikult maha mätta. Haiguskinnituse seaduse kohta, mida walitsus esitas, tegi härra Tamm I lugemisel ettepaneku seda seaduseelnõu tagasi lükata, siis leidsid teised parempoolsed, et see siiski mitte faktiliselt hea ei ole ja soowitasid küsimust praegu lahtiseks jätta ja edasi lükata.

Kui teie leiате, et ka seda seadust, mis praegu arutusel, pole wõimalik wastu wõtta, olge head, ütlege seda siis ja küsimus on otsustatud. Teie peate oma seisukohti julgelt kaitsma. Mis aga puutub riiki, siis peab tema kaitsma kogu rahwa huwisid. Tema peab hoolitsema, et oleks kaitstud rahwa huwid ja et töøjõudu mitte enneaegu ära ei kulutataks, selleks peab tema tähelepanu juhtima tööstuse terwishoiu seisukorra tõstmise peale. Riik ei saa olla üksiku kildkonna huwide kaitsja, nii nagu seda üksikud erakonnad wõiwad olla, waid riik peab kogu rahwa huwisid kaitsma. Ja sellest seisukohast peab ta ka sotsiaalseadusi hindama ja waatlema. On nende seaduste järele praegu tõsine ja paratamata tarwidus, sest nüüd ei seisa enam üksikud töölised ettewõtjate wastu, waid nüüd seisab terve organiseeritud töölisekiht tööandjate wastu ja ümberpöördukt. Siin on riik sunnitud tegema kõik, mis wõimalik, et kõigi seisukohta, see on terve rahwa huwisid kaitsta. Ja sellelt seisukohalt on ka need korraldused tehtud, mis IV ja VII peatükiga on maksuma pandud ja mida teie nüüd tahate ümber muuta. Kui teil kodaniku julgust on, hääletage wastu. Ärge tulge aga siin mitte seadust maha matma nii, nagu see teil korda läks maha mätta Asutawa Kogu ja I Riigikogu ajal meie haiguskinnituse seadust ja nüüd hoolekande-seadust.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Märts'on'il.

J. Märts'on (kristl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Et teil mitte wale pilt ei jääks härra Johanson'i poolt ettetoodud kõnest, siis tahaksin mina seletustele teed anda, mis tõendawad, et härra Johanson asja mitte küllalt õieti ei walgustanud. Maha mätta hoolekande seaduseelnõu,

see ei wasta mitte tõele. Asi seisab selles, et hoolekande-seaduse komisjoni aruandja olen mina. Nagu teie teate, on see seadus väga pikk — 230 paragrahwi ja seletuskiri terwelt 24 lehekülge. Kuna mulle anti akt, mis walitsuse poolt esitatud, kätte, siis oli mul võimalus selle seadusega tutvuneda. Mis aga puutub komisjoni liigetesse, siis, kuna kantseleis ei jõutud seaduse paljundamise tööga mitte nii ruttu walmis, just seaduse pikkuse tõttu, siis oli võimalus komisjoni liigetel seadust alles 2 nädalat pärast selle seaduse paljundamist kätte saada. Ja nii saigi see seadus paaril korral päewakorda wõetud ilma, et liikmetel oleks võimalus olnud selle seadusega tutvuneda, sest paljundamised ei olnud veel walmis. Sellepärast tegin mina ettepaneku, et selle seaduse arutamist natukene edasi lükata, kunni kõik komisjoni liikmed jõuawad temaga tutvuneda. Et aga siin kõneldakse seaduse edasilükkamisest määramata aja peale, see ei wastanud mitte tõele. Ja ma loodan, et kui see seadus kord hääletamisele tuleb, siis saab ta wist küll kõigi hääletega wastu wõetud. Ma arwan, et härra Johanson'i kartus on kõik ilmaaegne.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on faktiliseks märkuseks aruandjal rkl. Johanson'il.

Aruandja L. Johanson: Rkl. Märtson'i faktiline märkus ei lükanud mitte minu seletust ümber. Ja kes härra Märtson'i seletusest järelduse teeb, peab kinnitama, et see õige on, mis mina ütlesin. Hoolekande-seadus on küll, nii nagu härra Märtson tõendas, õige pikk. Ta oleks aga wõinud olla arutusel parlamendi komisjonis. Nüüd aga ei ole mitte ära määratud isegi tähtaega, mille jooksul peaks ta uuesti päewakorda tulema, waid otsus oli see, et üldse tähtaega mitte määrata. Ma arwan, et see küllalt selge on. Ma mäletan, et ühel komisjoni koosolekul härra Tamm'e ettepanek, seaduse arutamist edasi lükata, läbi kukkus. Järgmisel koosolekul olid aga kõik parempoolsed herrad kokku mobiliseeritud ja tehti otsus oma suure enamusega, mis nende huwidele wastas.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Eilman'il.

B. Eilman (is.): Kuna aruandja poolt juba ette toodi, mida ma ütelda tahtsin, siis ma sõna ei tarwita.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhw.): Aruandja poolt toodi ette põhjendusena, et kui on komisjon otsustanud sellel seosel oma tööd lõpetada, siis see seadus tuleb sügiseks edasi lükata. Ma ei tunne niisugust korda, et Riigikogu ei saaks oma komisjone kohustada ka lühema aja jooksul seadusi läbi waadata, kui just järgmiseks sesooniks. Arwan, et see põhjendus õigustatud pole.

Juhataja J. Tõnisson: Kõige pealt panen hääletamisele rkl. Amberg'i ettepaneku, mis wormilikult seaduseelnõu käigu ära määrab. Ettepanek on järgmine: „Teen ettepaneku käesolewa seaduse I osa komisjoni tagasi anda, ning järgmiste osade läbiwaatamine katkestada kunni komisjon seisukohta ei ole wõtnud.“ (Hääletatakse.) Poolt on 27, wastu 38. Seega on ettepanek tagasi lükatud. Järjekult tuleb hääletamisele komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) I-ne osa on 43 häälega 17 wastu wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): II. Tööstulise töö seaduse § 403 ühes märkusega ja § 404, teede seaduse (Sead. kogu köide XII, I jagu 1916 a. wäljaanne) §§ 642 p. 2, 643, 646, 647 ja 649 tähendatud tööpäewade arwu kakssada kaheksakümmend ning tööstulise töö seaduse §§ 556, 557, 622, 623, 689, 703, 732 ja 733 tähendatud tööpäewade arwu kakssada kuuskümmend asemel lugeda kakssada üheksakümmend wiis.

K. Tamm (põl.): Selle seaduseelnõu p. II-ses tuleks wälja jätta § 556. Põhjendan seda sellega, et nüüd arwesse on wõetud töötasu wäljaarwamise juures 295 tööpäewa ja on pandud see ka maksma põllutööstuses. Siin ei ole see aga õige, sest põllutööstuses ei ole tööpäewi mitte 295, selleläbi, et palga alamäär seadusega, mis wälja antud 1921 a. pandi maksma sarnane määrus, et peale harilikkude puhke- ja pühapäewade on põllutöölistel iga kuu waba üks majapidamise päew ja peale selle veel aastas kaks laadapäewa. Nii on põllutöölistel aastas 14 tööpäewa vähem, kui teistes tööstusharudes. (Wahelhüüe A. Rei (sd.) poolt.) Põllutööliste palgaseaduse § 7 läbi sai kaudselt õnnetujuhtumiste seadus maksma pandud ka põllutööstuses.

Etteoodud põhjustel on minu ettepanek eelnõu p. II-sest § 556 wälja jätta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõpuse sõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Komisjonis oli see ettepanek arutusel ja komisjon arwas, et siin tuleb jääda selle arwu juurde, mis walitsuse poolt oli esitatud. Selle juures olgu tähendatud, et kuigi härra Tamm püüab põhjendada, et § 556 tuleb wälja jätta kui põllutöölise kohta käiw paragrahw, siis 7-da peatüki alla käiwad ka need tööstusettewõtted, mis ei ole kinnitusseltsis kinnitatud. Nii on siin peajasjalikult ikka tööstusettewõtete tegemist. Wabariigi Walitsus on arwanud, et see arw, mis on esitatud, wastab just meie aasta tööpäewade arwule. Kui öeldakse, et põllutöös on tööpäewi vähem, siis ei näi ka see mitte põhjendatud olewat. Wähemalt on põllutöölise palgaolude korraldamise seaduses paragrahw olemas, mille järele põllutöölised on kohustatud tööd tegema ka pühapäewadel, vähemalt pooled pühad aastas. Kui palju see aastas wälja teeb, seda ei maksa siin wälja rehkendada hakata. Põllutöölise tööpäewade arw tuleb igatahes suurem, kui käesolew seadus ette näeb. Mis puutub aga nendes põllutöölisesse, kes lühemat aega teeniwad, siis ei muuda see ka seda wäljarehkendust. Kuude wiisi teenitakse teatawasti ikkagi suwekuudel, kus tööpäew on 12 tundi pikk, see on poolteist päewa. Nii siis tuleb põllutöölisel, kui meie neid wõrdleine töölistega tööstuses, nii kui nii enam töötada. Nii ei ole härra Tamm'e wäited, nagu oleks tarwis selles seaduses seda paragrahwi muuta ja põllutöölisele vähem arw tööpäewi määrata, millegagi põhjendatud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Tamm'el.

K. Tamm (põl.): Faktiliseks märkuseks sõna wõttes pean tähendama, et paragrahw, millega põllutöölised on kohustatud ka pooled pühapäewad tööd tegema, käib ainult mõne üksiku tööliste kohta, kes karjatalituses wõi hobuste söötmisses tegew on, kõikide teiste kohta ei ole see paragrahw maksew. Nii on see paragrahw wäike erand, üldse on asi aga nii, et põllutöölisel rohkem tööpäewi ei ole, kui 281. Kui meie wõtame 295 aluseks ja kaswatame seda normaal päewapalgaga, see oleks Wirumaal 200 marka,

siis teeb see wälja umbes 60.000 marka aastas.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Äärmisel pahemal pool wahelhüüded ja müra.) Palun oma läbiarwõimise pärast pidada. Ettepanek on tehtud rkl. Tamm'e poolt wälja jätta § 556 seaduse II osas. See on parandusettepanek. Panen selle enim hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamuse on ettepaneku wastu, sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele komisjoni ettepaneku seaduse teine osa wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on teine osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): III. Tööstusiise töö seaduse § 406 ja teede seaduse § 650 sõnad „тридцати шести рублей и, притом“ kustutatakse maha.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 48 häält, wastu 14, — sellega on III osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): IV. Tööstulise töö seaduse § 408 sõnade „ста рублей“ asemel tuleb lugeda „kümne tuhande marga“.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse IV osa wastu wõetud, seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

7. Eesti ja Latwia wäliskomisjoni aruandja H. Laretei (loeb): Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel. Eestis ja Latwias wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 1. Konwentsioon Eesti ja Latwia wahel otsekoheise reisijate ja kaubawo raudtee ühenduse üle, ühes tema juuresolewa walitsuse wolinikkude protokolliga ja määrustik reisijate, nende багаashi ja kaubawo kohta Eesti ja Latwia raudteede otseühenduses, mis alguskirjas mõlema riigi walitsuse wolinikkude poolt Riias juulikuu kahekümnekaheksandal päewal ükstuhat üheksasada kahekümnesimesel aastal

alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konventsioon ühes protokolliga ja määrustik avaldatakse alamaljargnewalt ühes käesolewa seadusega.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu teie walitsuse seletuskirjast näete, millega komisjon ühinenud on, on konventsioonil 7 osa. Seletuskirjast on ka näha, et Riigikogu poolt tulewad ratifitseerimisele esimesed kolm osa, neljanda ja wiienda osa kinnitab Wabariigi Walitsus, kuuenda osa kinnitab teedeminister ja seitsmenda osa kinnitawad walitsuse wolinikud.

Kui teie waatate seda materjaali, mis Riigikogu liigetele kätte on saadetud, siis teie leiata, et need osad, mis Riigikogule kinnitamiseks ette on pandud, on materjaalide hulgas esitatud. Ma waatasin muuseas järele ka seda kausta, mis on aruandjal, mis on üldse Wabariigi Walitsuse poolt esitatud Riigikogule. Seal on ka ainult see materjaal olemas. Tähen-dab, esimesed kolm osa, kuna järgmised osad materjaalide hulgas puuduwad. Neid wiimaseid osasid ei ole isegi Riigikogule materjaalidena näha antud ja nüüd tõuseb küsimus, kas väliskomisjon on neid küsimusi sisuliselt arutanud, mida käsitawad konventsiooni wiimased lisad, mis-sugust sisulist osa wõiwad need konvent-siooni juures etendada ja missugust mõju nemad awaldawad. Seletuskirjast on muuseas näha, et on konventsiooni teos-tamisel lubatud Läti walitsusele müüa Eesti raudtee kaks kitsarööpalist wedurit 15.300 kuldrubla eest. See on nende lisa-kokkulepete põhjal sündinud ja niipalju kui mina sellest asjast olen kuulnud, olid selle juures kaunis suured arusaamatused. Nimelt oli meie esitajatele teada antud, et hind on 15.300 kuldrubla wõi tonnist 500 kuldrubla — ja siis, kui oli jõudnud koha peale see teade, siis oli tagant järele selgunud, et meie oleme väga odawa hinna määranud, sest selle raha eest ei saa ku-saõlt wedurit osta.

Teiseks, kui waadata järele lepinguid, näituseks Mõisaküla ja Walga wahelisel raudteel ja Walga-Hopa liinidel liikumise kohta ja wõrrelda neid andmeid, mis siin seletuskirjas on näha — nimelt räägitakse siin sellest, et wõetakse teatud hind telg-kilomeetri pealt, millest läheb 27% weo-kuludeks ja 73% teekuludeks. Teekulud lähewad Läti riigi kasuks, weoraha läheb Eesti kasuks, sellepärast, et weerew

koosseis on Eesti päralt. Kui meie wõrd-leme seda protsentide määra näituseks sellega, mida wõib lugeda Pärnu-Tallinna raudtee 1922 a. aruannetest, siis selgub, et tegelikka weokulusid on Pärnu-Tallinna raudteedel olnud 55% ja teekulusid 45%. See näitab jälle, et kokkulepe (J. Uibo-puu (rhws. w.): On sõprustundest tehtud!) Ma ei tea, wõib olla, et sõprustundest wõib äriasja nii ajada, et üks pool kahju saab. Aga praegu on kahju-saaja Eesti pool. Üldjoontes on käesolew konventsioon niisugune, nagu enamasti ikka rahwuswahelistes wahekordades tun-tud on, kuid selle konventsiooni lisade jä-rele otsustades näib, et meie esitajad on kokkulepet käsitanud, nagu härra Uibo-puu ütleb, sõprustunde seisukohalt, aga mitte meie riigi kasulikkuse seisukohalt. Nüüd oleks huwitaw teada saada ja ma palun komisjoni aruandjat seda Riigiko-gule ütelda, kas väliskomisjonil need asjaolud teatawad olid ja kuidas kawatse-takse edaspidi seda asja ajada. Kas tule-wikus ikka selle sõprustunde seisukohalt hakatakse asju arutama ja käsitama neil kongressidel, mida käesolew konvent-sioon ette näeb ja kus tulewikus tihemini majanduslised küsimused esile tuuakse wahest laiemas ulatuses, kui seda tänini on tehtud? Wõi on wõimalik asja kon-wentsiooni alusel teistwiisi ja nimelt Eesti riigile kasulikumalt käsitada. Igatahes oleks väga huwitaw teada saada, kas on väliskomisjonis seda küsimust käsitatud ja kas ei tuleks seda küsimust weel aru-tada, kas mitte kaalumise alla ei peaks wõtma küsimust, et rahaasjanduse kom-misjon neid üksikuid küsimusi selgitama peaks. Mina ei tea mitte, kuidas seda kü-simust väliskomisjonis on käsitatud, kuid loodan, et aruandja selle peale Riigi-kogule wastuse annab.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpu-sõna on aruandjal.

Aruandja H. Laretei: Nagu lu-gupeatud rkl. Wirma tähendas on see konventsioon kokku seatud sarnaselt, nagu see harilikult rahwuswaheliseks wiisiks on selle konventsiooni protokolliga ja wastawate määruste põhjal, mis Riigiko-gule ratifitseerimiseks esitatud. Selle kon-wentsiooniga on walitsusel õigus teatud kokkuleppeid teha ja sarnased punktid on konventsioonis paratamatud ja neid kon-wentsioonidest eraldada ega sellepärast konventsiooni tagasi lükata ei saa. Selle-pärast arutas väliskomisjon ainult neid

osaid, mis Riigikogule ratifitseerimiseks kuuluvad, sest need kokkulepped selle konventsiooni ja selle juurde kuuluva protokollide ja määrustiku põhjal on juba teiste asutuste poolt tehtud, kellele selleks woli antud ja need wäliskommisjonis arustel ei olnud.

Juhataja J. Tõnisson: Peale komisjoni ettepaneku teisi ettepanekuid ei ole. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei (loeb): § 2. Käesolewa seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud, — seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Seadus toetussummade kohta maakonna omawalitsustele — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** (loeb): Seadus toetussummade kohta maakonna omawalitsustele.

J. Hünerson (põl.): Teen ettepaneku seaduse pealkirja järgmiselt redigeerida: „Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus.“

(Juhataja kohale asub abiesimees **L. Raudkepp**.)

J. Woiman (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei tahtnud siin sisuliselt selle seaduse kohta sõna wõtta, waid tahtsin tähelepanu juhtida selle walusa küsimuse peale, millest tingitud on käesolew seadus. See on nimelt meie omawalitsuste raske rahaline seisukord. Omawalitsuste sissetulekud praeguste makswate seaduste järele on õige piiratud ja neid praeguse seaduse järele kuidagi suurendada ei saa. See seisukord läks iseäranis raskeks peale selle, kui õpetajate palgaseadus wastu wõeti 13. mail 1922 a., sellega õpetajate palgamaksmist maakonna omawalitsuste peale pannes, kuna krediiti ega uusi maksusid ning sissetulekuid selle seaduse põhjal maakondadele ei antud. Sel ajal pidi walitsus wastu tulema, et võimaldada maakonnawalitsustele äärmiselt rasket seisukorda parandada ja määrati

esialgu 100.000.000.— laenu näol ilma protsentideta õpetajatele palkade maksmiseks. Kuid kindel oli, et see laen ei wõi jääda mitte laenuks, sest et mingisuguseid sissetulekuid maakonnawalitsustel ei olnud, millest neid laenuks tasa teha, sellepärast oli siis ka loomulik, et Riigikogus seadus läbi läks, et see 100 miljonit, mis määrati maakondadele laenuks, arwati ümber toetussummadeks. Samasugust teed käiakse ka sel aastal. Nimelt on käesolewa seadusega 105 miljonit määratud esiteks eelarwe korras laenu näol, kuna pärast see laen ümber muudetakse toetussummadeks. Ei ole mitte loomulik, et seadusi kahel korral käsitatakse, esialgselt laenu näol, mida pärast toetussummadeks muudetakse. Kindel on, et kui tema laenu näol antakse, siis tuleb pärast ikka toetussummaks ümber muuta. Mina tahtsin siin tähelepanu juhtida selle peale, et Wabariigi Walitsusel oleks tingimata tarwis esitada seaduseelnõu Riigikogule, mille läbi võimaldatakse maakonnawalitsustele ja omawalitsustele toetust. Mitte ükski maakonnawalitsused ei wõitle puudujääkidega, waid samasugune seisukord on ka waldades ja wäiksemates linnades. Ainult suuremates linnades on lugu teine. Nemad tulewad enam-wähem omaga wälja, sellepärast, et kõigesuurem sissetulekuallikas, mis omawalitsustel on, on tulumaks. Ja see on koondatud peaaesjalikult linnadesse. Tulumaksu arwatakse selle järele, kus kohal asub äri wõi tööstusasutus, ettewõtte wõi wabrikukontor. Kuna aga nüüd peaaesjalikult suuremad ettewõtted, nagu Tallinnas Lutheri, samuti a/s. „Silwa“ muretsewad tootesmaterjaali maalt, aga maakond ja wallawalitsused ei saa sellest tulumaksust osa. See nähtus igatahes annab wõimaluse suurematel linnadel, kuhu on kaubandus ja tööstus koondatud, suuremaid sissetulekuid saada. Kuna aga wäiksematel linnadel, maakondadel ja waldadel neist sissetulekust osa mitte ei ole. Näituseks Wõru maakonna eelarwes läinud aastal rehkendati maksuinspektori järele tulumaksu saada 3 miljonit, kuna aga saadi 1½ miljonit, nagu 1922 a. aruandest näha on. Samuti on ka piiratud maakonnawalitsustel weel mõned teisedki tuluallikad, mida linnad saawad, nimelt trahterimaks, millega praegu wäiksemad linnad wähe-malt poole oma eelarwest katawad. Maakond ei saa suurt trahterimaksu wõtta ja sellepärast oligi Wõru maakonnawalitsusel nii suur puudujääk, et ei tulnud trah-

terimaksust sugugi nii palju sisse, kui eelarwes ette oli nähtud. Kes vähegi on meie omawalitsuse tegewusega tegemist teinud, need teavad kõik, kui raskes seisukorras maakonnawalitsused selle maksumüsteemi juures on. Ma usun, et sellega ühinewad kõik need Riigikogu liikmed, kes seda asja lähemalt tunnawad, kui siin soowiawaldusega esinen Wabariigi Walitsusele, et esitataks seaduseelnõu lähemal ajal, millega suurendataks maakonna ja teiste omawalitsuste sissetulekuid.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon, seda arwesse wõttes, et praegu wastawaid seadusi ei ole, millega maakonna asutused ehk omawalitsused maakondades wõiksid oma sissetulekuid katta, ühines Wabariigi Walitsuse ettepanekuga. Mis nüüd puutub soowiawaldusse, siis ei saa mina selle wastu, kui aruandja, mitte waielda. Ühinen aga täiesti rkl. härra Hünerson'i pealkirjaga.

Juhataja L. Raudkepp: Üks ettepanek on tehtud käesolewa seaduse pealkirja järgmiselt muuta: „Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus“. Et komisjoni aruandja selle parandusega ühines, siis panen uue pealkirja korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Tonkman (loeb): § 1. Riigi summadest määratakse toetuseks algkoolide õpetajate palkade maksmiseks 1923 aastal:

Harju maakonnawalitsusele	Mk. 11.590.500.—
Wiru maakonnawalitsusele	„ 14.078.600.—
Petseri maakonnawalitsusele	„ 7.793.000.—
Wõru maakonnawalitsusele	„ 9.023.700.—
Walga maakonnawalitsusele	„ 4.366.200.—
Wiljandi maakonnawalitsusele	„ 9.725.250.—
Tartu maakonnawalitsusele	„ 15.046.750.—
Pärnu maakonnawalitsusele	„ 10.057.250.—
Järwa maakonnawalitsusele	„ 8.657.650.—
Saare maakonnawalitsusele	„ 7.197.350.—
Iääne maakonnawalitsusele	„ 7.463.750.—

Kokku Mk. 105.000.000.—

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Tonkman (loeb): § 2. Maakonnawalitsused annawad riigilt

saadud toetusrahadest alewiwalitsustele toetuseks edasi summad, mis nad 13. mai 1921 a. õpetajate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 41 — 1921 a.) järele 1923 aastal alewite õpetajate palkadeks maksuma olid kohustatud. Lahkumineku maakonna- ja alewiwalitsuste wahel nende summade kindlaksmääramise asjus lahendab lõpulikult haridusminister.

J. Hünerson (põl.): Selle paragrahwi redaktsiooni kohta teen ettepaneku esimest lauset järgmiselt redigeerida: „Maakonnawalitsused annawad neist riigilt saadud toetusrahadest alewiwalitsustele toetuseks edasi nii suured summad, kui nad 13. mai 1921 a. õpetajate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 41 — 1921 a.) järele 1923 aastal alewite õpetajate palkadeks maksuma olid kohustatud.“ Kuna endine paragrahwi osa endiseks jääks.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Ühinen rkl. Hünerson'i ettepanekuga.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Tonkman (loeb): § 3. Riigi 1923 a. eelarwes, rahaministeeriumi alal operatsiooni fondina määratud krediit 105.000.000 marka, laenuks omawalitsustele õpetajate palkade maksmiseks, tarwitatakse toetussummade andmiseks. Kunni käesolewa seaduse maksmahakkamiseni rahaministeeriumi poolt sellest krediidist maakonnawalitsustele väljaantud laenu loetakse toetussummadeks § 1 tähendatud jaotuse arwel.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud, seega on terve seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Teedeministeeriumi Omawalitsuse komisjoni aruandja sildade erakorralise eelarwe summadest O. Köster maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus (loeb): Teedeministeeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise — II lugemisel.

eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Köster** (loeb): § 1. Summadest, mis teedeministeeriumi 1923 a. erakorralise eelarwe I peatüki p. 7. all maanteede ja sildade ehitamiseks ette nähtud, annab teedeminister maakonnawalitsustele toetussummasid teede ja sildade ehitamiseks ja korrashoidmiseks.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Köster** (loeb): § 2. Teedeministeeriumil on õigus § 1. tähendatud summade tarwitamist rewideerida ja nende kohta aruandeid nõuda.

O. Liigand (rhw.): § 2, mille järele teedeministeeriumil õigus on rewideerida walitsuse poolt antawaid summe maanteede ja sildade korrashoidmiseks, arwati omawalitsuse komisjonis iseenesest mõistetawaks, et samasugune kontroleerimise õigus on riigikontrollil. Wahepeal on aga selgunud, et riigikontrollil õigust ei ole rewideerida walitsuse poolt antud toetussumme ja nende summade õiglase ärakasutamise rewideerimist toimetada ei saa, kui see eriliselt seaduses ette nähtud ei ole. Et kõik selleks määratud summad oma õige otstarbe peale ära kasutatud saaks, sellepärast oleks soowitaw, et ka riigikontrollil siin õigus rewideerida oleks. Teen ettepaneku: § 2 sõna „teedeministeeriumil“ järele juurde lisada sõnad: „ja riigikontrollil“ ja teises reas sõnade „rewideerida ja“ järele sõna „teedeministeeriumil“. § 2 kujuneks siis järgmiselt: „Teedeministeeriumil ja riigikontrollil on õigus § 1 tähendatud summade tarwitamist rewideerida ja teedeministeeriumil nende kohta aruandeid nõuda.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Köster**: Mina sisuliselt selle paranduse wastu ei räägi. Nagu siin härra Liigand juba tähendas, et oleks tarwilik riigikontrolli järewalwe nende summade üle, mis omawalitsustele antakse toetuseks. Ma näeksin heameelega, et sarnane korraldus saaks maksma pandud kõigi toetussummade kohta, ja seda tuleks muidugi teha seadusandlikul teel.

Käesolewa seaduse juures seda korraldust eriti maksma panna on minu arwates üle-arune.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Komisjoni aruandja tähendas, et oleks soowitaw, kui riigikontrollile antakse õigus kõiki toetussumme rewideerida. Mina oleksin väga selle poolt. Et aga meil käesolewal istungjärgul waewalt korda läheb sarnast seadust wastu wõtta, käesolewas seaduses lubatud summade kontroleerimine aga väga tarwilik oleks, siis oleksin mina selle poolt, et härra Liigand'i poolt tehtud ettepanek wastu wõetaks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ette pandud on järgmine parandus rkl. Liigand'i poolt: § 2 sõna „teedeministeeriumil“ järele juurde lisada sõnad „ja riigikontrollil“ ja teises reas sõnade „rewideerida ja“ järele „teedeministeeriumil“. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Liigand'i parandus wastu wõetud. Panen § 2 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud. Sellega on terweise seadus II lugemisel wastu wõetud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.20 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 12.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

9. Tapamajade ja liha järeawaatuse seadus — II lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Tapamajade ja liha järeawaatuse seadus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Üldmäärused. § 1. Tapamajade ja liha järeawaatuse korraldus kuulub põllutöeministri wõimkonda, missugust ülesannet põllutöeminister teostab loomaterwishoiu peawalitsuse kaudu.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 2. Awalikud ja eratapamajad ning liha järelwaatuse asutused kuuluvad sisemise korra, terwishoiu kui ka isikliku koosseisu poolest loomaterwishoiu peawalitsuse järelwalwe alla; samuti ka kõik lihasaaduste ümbertöötamise ettewõtted.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 3. Omawalitsused on kohustatud hoolt kandma, et linnades, alewites kui ka rahwarikkamates kohtades oleksid awalikud tapamajad ja liha järelwaatuse asutused.

Linnades ja alewites, kus elanikkude arw üle 3000, on awalikkude tapamajade asutamine ja liha järelwaatus sunduslik.

Märkus. Tapamajade awamisel on kohalikkudel omawalitsustel eesõigus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 4. Omawalitsustel on oma piirkonnas sundusliku tapamaja korraldamise ja sundusliku liha järelwaatuse teostamise õigus.

Märkus 1. Sundusliku tapamaja tarwitamise all mõistetakse keeldu § 7. tähendatud loomi tappa väljaspool awalikku ehk eratapamaja, mis selle seaduse põhjal loomade tapmiseks on awalikuks tarwitamiseks määratud.

Märkus 2. Sundusliku liha järelwaatuse all mõistetakse keeldu inimestele toiduks lubatud loomade lihaga kaubelda wõi seda inimestele toidu walmistamiseks tarwitada anda ilma loomaarsti poolt järele waatamata ja tembeldamata.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 5. Kui linnas wõi alewis awalik tapamaja olemas, wõib Wabariigi Walitsus linna- wõi alewiwalitsuse soowil selle tapamaja tarwitamist nende ümbruskonnale sunduslikuks teha kunni 1. kilomeetri kauguseni.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 6. Linnades ja piirkondades, kus asub sunduslik awalik tapamaja, kuuluvad sundusliku järelwaatuse alla ka niisugused tapaloomad, mis määratud loomaomaniku oma majapidamiseks.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 7. Järelwaatuse alla selle seaduse mõttes kuulub weise-, lamba-, sea-, hobuseliha ja põllutöömistri erilisel korraldusel ka teiste loomade liha.

Märkus. Liha all mõistetakse selles seaduses liha harilikus mõttes, toiduks tarwitatawaid looma kehaosasid ja orgaane ning neist walmistatud worste, konserwe ja muid saadusi.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 8. Kus omawalitsusel tapamaja ei ole wõi kus omawalitsuse poolt awatud tapamaja ei wasta tapamaja nõuetele, wõib kohalik omawalitsus loomaterwishoiu peawalitsuse nõusolekul teostada sundusliku tapamaja tarwitamist eratapamajas.

Märkus. Era-eksporttapamajad, mille asutamise luba annab põllutöömister, wõiwad asuda omawalitsuse awaliku tapamaja tegewuse piirkonnas.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 9. Linnades ja alewites, kus liha järelwaatuse korraldamine selle seaduse § 3 korras omawalitsusele sunduslik ei ole, wõib põllutöömister sundusliku liha järelwaatuse korraldada, kunni kohalik omawalitsus selle oma ülesandeks wõtab. Samasugune õigus on põllutöömistril ka lihasaaduste ümbertöötamise ettewõtete kohta üksikutes maakohtades.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 10. Linnades ja alewites, mille elanik-

kude arw alla 3000, samuti ka maakoh- tades, kus tapamajad puuduwad, wõiwad eraisikud loomaterwishoiu peawalitsuse loaga asutada terwishoiu nõuetele wasta- wates ruumides loomade tapmise kohti. Need tapmise kohad kuuluwad ametliku loomaarsti järewalwe alla.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 10 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 11. Hädatapmisi on lubatud ka väljas- pool tapamaja toimetada, kui karta on, et loom enne tapamaja jõudmist otsa wõib saada kas õnnetujuhtumise wõi mõne ägeda iseloomuga haiguse tõttu. Niisu- guste õnnetute juhtumiste hulka kuulu- wad pealuu, selgrootülide ja puusaluu murdmised, rasked haawad, raske were- jooks, äge puhutushaigus, lämmatuse hä- daoht, raske sünnitus ning muud sarna- sed juhtumised. Hädapärast tapetud looma ei ole lubatud enne loomaarstlist järe- waatust tükkideks jagada ega kopsu, sü- dant, maksa ja neere kehast eraldada.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 11 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 12. Loomaarst peab tapamajas tapeta- waid loomi terwislise seisukorra ja nende liha kõlbulikkuse poolest üle waatama enne ja pärast tapmist.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 12 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 13. Awaliku tapamaja wastutawaks ju- hatajaks on loomaarst, kes ametisse kin- nitatakse loomaterwishoiu peawalitsuse poolt wastawa omawalitsuse ettepanekul.

Eratapamaja wastutaw juhataja-looma- arst kinnitatakse ametisse tapamaja oma- niku ettepanekul loomaterwishoiu peawa- litsuse poolt. Wiimane wabastab tema ka ametist.

Eratapamaja loomaarst peetakse üle- wal tapamajaomaniku kulul.

Märkus 1. Wastutawaks juhatajaks wõib olla loomaarst, kes loomaterwis- hoiu peawalitsuse poolt kindlaksmääratud aja jooksul erialal mõnes suuremas tapa- majas on töötanud.

Märkus 2. Tegelikkudeks liha järe- waatajateks nii tapamajades kui ka liha

järeawaatuse asutustes wõiwad olla loo- maarstid.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 13 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 14. Liha järeawaatuse ja sellega ühen- duses olewate tööde eest saab loomaarst tasu tapamajaomanikult kas kindla kuu- palga näol, wõi kui kindla kuupalgalist loomaarsti ametis ei ole, siis iga järe- waadatud looma wõi tema üksiku osa eest põllutöoministri poolt kindlaksmääratud taksi järele.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 14 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): Tapamajad. § 15. Tapamajad ehitatakse tulekindlast materjaalist kõiki tehnikka ja terwishoiu nõudeid silmas pidades, ter- wishoiu nõuetele wastawale maatükile. Tapamaja ehitused ühes õuega eraldatakse muist hoonetest kindla aiaga.

Märkus. Alewites ja külades wõib loomaterwishoiu peawalitsuse nõusolekul tapamaja ka puust olla.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 15 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 16. Tapamajad warustatakse tarwilise sisseseadega. Sooltepesemiseks peab ole- ma eraldi ruum, samuti ka jõumasinatele. Liha steriliseerimiseks ja kõlbmata liha häwitamiseks peawad tapamaja juures olema tarwilised sisseseaded eraldatud ruumides. Tapamaja juures peab olema wastaw laboratoorium tarwilise sissesea- dega, tuba walwekorra loomaarsti jaoks ning eraldatud ruumid tapamajas töötaja- tele pesemiseks ja riidessepanemiseks.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääle- tatakse.) § 16 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 17. Tapaloomade mahutamiseks peawad olema tapamaja juures awarad, walged, hea õhuwahetusega, weekindlate põran- datega ja korraliku kanalisatsiooniga tal- liruumid. Taudiste ja taudikahtlaste loo- made eraldamiseks kui ka sarnaste loo- made tapmiseks peab eraldi ruum olema.

Märkus. Loomaterwishoiu peawa- litsuse nõusolekul wõiwad olla alewite ja

maakohtade tapamajad ilma eriruumideta taudiste ja taudikahtlaste loomade tapmiseks.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 18. Tapamaja ehituste piirkonnas on loomade pidamine, peale ketikoerte ja tarbehobuste, keelatud.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 19. Tapamajade, lihasaadusi ümbertöötawate wabrikute ja utilisatsiooni asutuste ehitusplaanid kinnitatakse ehitusseaduse ettenähtud asutuste poolt, kui nad loomaterwishoiu peawalitsuselt heaks kiidetud.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 20. Tapamajad ja liha järelwaatuse asutused, kui nad oma ehituse, sisseseade ja korra suhtes ei wasta seaduslikkudele nõuetele, pannakse põllutööministri korraldusel kinni.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 21. Tapaloomi, keda on pikemat maad jala aetud wõi tapamajasse raudteed mööda kaugelt toodud ja loomi, kes wäsinud wõi higised, peab enne tapmist puhata lastama suwekuudel vähemalt 8 ja talwekuudel vähemalt 4 tundi.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 22. Kui tapalooma ülewaatamise juures ilmsiks tuleb loomataud wõi taudikahtlus, millest teatamine sunduslik, peab tapamaja juhataja sellest wiibimata teatama ametlikule loomaarstile.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 23. Loomade tapmine peab sündima kiirelt ja ilma peatamiseta, tarwitades

ainult lubatud tapmiswiise, mille kindlaks määrab loomaterwishoiu peawalitsus.

Märkus. Rituaaltapmiseks annab luba põllutööminister.

L. Johanson (sd.): Et inimene on sunnitud tapma looma enese toiduks, see on paratamata. Kui aga seda tapmist korraldatakse nii, et see looma piinab, siis ei ole see kuidagi lubatud. Loomatapmisel tuleb silmas pidada kahte nõudmist: esiteks, et loom wõimalikult wähem piina tunneks; teiseks — tapmine sündigu nii, et tapetud looma liha terwishoidliselt toiduks kõlbulik oleks. Ei ole kuidagi lubataw, et 20. aastasajal weel loomi oma usukommete täitmiseks nii tapetaks, et see looma piina suurendab. Sellepärast ei saa selle paragrahwi märkust mitte esitatud kujul vastu wõtta. Teen ettepaneku seda märkust järgmisel kujul vastu wõtta: „Rituaaltapmiseks annab luba põllutööminister. Rituaaltapmine, kui see looma piina suurendab, on keelatud.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: See on ju wäga õige, mis rkl. Johanson ette tõi, ning on mitmetes riikides keelatud rituaaltapmine. Kuid meil oldi sel arwamisel, et kui rituaaltapmiseks annab luba põllutööminister, siis teeb ta seda ainult teatawate tingimistega, mille läbi piinamine ära saab hoitud. Muidugi teada, wõiks ju seda märkust ka ära kustutada, kuid omawalitsuse komisjon leidis, et loomade piinamine ka sel teel saab ära hoitud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud „Rituaaltapmiseks annab luba põllutööminister. Rituaaltapmine, kui see looma piina suurendab, on keelatud.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Asun § 23 hääletamisele parandatud kujul. (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 24. Leiab loomaarst järelwaatusel liha inimestele toiduks kõlbmata olewat, peab ta selle kinni pidama ja teatama lihaomanikule ning tapamaja juhatajale wõi nende asemikkudele. Kinnipeetud liha kõlblikkuse kohta teeb juhataja wõi tema asemik otsuse, kas liha kasutada tehniliseks otstarbeks, seda kahjutuks teha wõi ära häwitada.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamuslega vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 25. Leiab loomaarst, et liha on tingitult kõlbulik, siis peab ta selle ajutiselt kinni ja teatab sellest tapamaja juhatajale ning lihaomanikule või nende asemikkudele, ära määrates liha toiduks kõlblikuks tegemise wiisi.

Märkus. Linnades, kus elanikkude arw üle 10 tuhande, tulewad awada tingitult kõlbliku liha tarwis erilised müügikohad, mille korralduseks põllutöominister erimäärused annab.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamuslega vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 26. Liha kõlbmataks või tingitult kõlblikuks tunnistamise puhul teeb tapamaja juhatus akti, millest lihaomaniku soovil temale wiivitamata ärakiri välja antakse.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamuslega vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 27. Kui lihaomanik tapamaja juhataja otsusega liha kõlblikkuse kohta rahul ei ole, peab ta eelmises paragrahwis tähen-datud akti kättesaamisel sellest tapamaja juhatajale teatama, mis järele temal lubatud on 24 tunni jooksul liha oma poolt kutsutud liha järelwaatajal (§ 13 märkus 2) üle waadata lasta, milleks tapamaja juhataja oma otsuse täidewiimise 24 tunniks edasi lükkab. Selle juures jääb lihaomanikul õigus tapamajaomanikult kohtu teel kahjutasu nõuda. Leiab kohus, et liha põhjusest häwitatud, saab omanik tapamaja kassast tasu liha turuhinna suuruses.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamuslega vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 28. Tapamajas kõlbmatuse pärast häwitatud looma eest maksetakse loomaomanikule kahjutasu loomaterwishoiu peawalitsuse erikrediidist („Riigi Teataja“ nr. 65/66 — 1920 a.) häwitatud liha poole wäärtuse suuruses kohalikkude turuhindade järele.

Tasu maksetakse ainult siis, kui kogu loom kõlbmatuks tunnistatud.

L. Johanson (sd.): Selle paragrahwiga laiendatakse selle tasumaksmise wõimalusi, mis on 1920 a. „Riigi Teatajas“ nr. 65/66 awaldatud seaduses ette nähtud. Tahetakse tasu maksta riigi summadest igal juhtumisel, kui liha häwitamine ette võetakse. See toob riigile kulusid juurde. Selle paragrahwiga tahetakse kinnitada lihunikka ja lihamüüjaid kahjude vastu. Meil ei ole aga veel inimesedki kinnitatud. Ei ole ka teisteks õnnetujuhtumisteks veel kinnitust teostatud, näituseks, kui kellegil warandus häwitatakse ehk temaga õnnetus juhtub, siis selle vastu ei ole ta kinnitatud. Meil ei ole haiguskinnituseadust ega hoolekandeseadust. Kui mõnel pool hooned täiesti maha põlewad, siis antakse erakordselt abi. Meie nägime, kui Piirisaares katastroof oli, et siis pidi eriseadus välja antama, mis neid inimesi kaugelki mitte ei raluuldanud ja mis alusel saadud abi selle suure häda hulgas, nagu tilk wett tules, ära kadus. Siin nüüd korraga on paragrahw, kus on õnnetuste liik ette nähtud, kus igal juhusel tasu maksetakse, näituseks marjas siga tapetakse ära, selle eest siis turuhinnast poole ikka riigi poolt saab. Kas on tarwis meie lihakauplejaid nii riikliselt kindlustama hakata, nagu see paragrahw seda teeb?

„Riigi Teatajas“ nr. 65/66 — 1920 a. on ette nähtud järgmiselt riigi protsendimaks tapaloomade pealt: „Põllumajanduslikkude koduloomade terwishoiu ja loomataudide vastu wõitlemise kulude katteks võetakse kõikide tapaloomade pealt, kui ka müügiletoodawate loomade pealt riigi protsendimaksu. Riigi protsendimaksu võetakse tapaloomade keskmisest wäärtusest weiste, hobuste ja sigade pealt 2%, wasikate, lammaste ja kitsede pealt 1%. Loomade keskmise wäärtuse määrab kindlaks iga aasta tarwis ette Wabariigi Walitsus põllutöoministri ettepanekul.“ Siis on § 6 öeldud: „Tapaloomade pealt wõetaw riigi protsendimaks kuulub põllutöoministeriumi erisummade hulka ja antakse mainitud ministeriumi“ — sel ajal tarwitati meil veel „mainitud suhet“ — „loomaterwishoiu peawalitsuse tarwitada loomataudide vastu wõitlemiseks, loomade terwishoiu ning tõuparanduse eest hoolitsemiseks ja taudide pärast ärähäwitatud loomade omanikkudele loomade ja asjade eest kahjutasu maksmiseks.“ See on arusaadaw, et kui häwitatakse ära osa karja taudide pärast, et taudide laialilagunemist ära hoida ja et

nende wastu wõidelda, et siis seal riik ka mingisugust kahjutasu maksab. Siin on tegemist katastroofilise nähtusega. Kuid käesolewas seaduses on tegemist üksikute juhtumistega ja selle peale seda väljamaksmist laiendada mitte ei tuleks. Meie lihakaupmehed on sedawõrd jõudkad inimesed, et neid väikeseid õnnetusi, mis seal kauplejale juhtuda wõiwad, mitte tarwis ei ole riigi arwele kirjutada. Mis puutub aga loomakaswatajatesse, siis on harilikult nii, et loom osteatakse elusalt ära, nii et see seadus loomakaswatajat ei puutu. Ja kui ta ka puutuks, siis ei ole see maksmine ikkagi põhjendatud, ja sellepärast on minu ettepanek wälja jätta § 28. Siis jääb ikkagi veel maksma „Riigi Teatajas“ nr. 65/66 wäljakuulutatud seadus. Kui seda minu ettepanekut mitte wastu ei wõeta, siis teeks ma uue ettepaneku § 28 wõtta sõna „kõlbmatuse“ asemel „taudide“.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpu sõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Selle paragrahwi sissewõtmise juures on silmas peetud seda, et kõlbmatuse pärast ärahäwitatud liha tarwitatakse pärast ära ja töötatakse ümber tehniliseks otstarbeks: seebiks, määreteks ja muudeks asjadeks ja sealt saadakse suur osa sellest kulust tagasi ja tihtiigi veel rohkem. Nii et see ei jää mitte otsekohe ja terwelt riigi kuldiks. Selles mõttes on see paragrahw siin ette nähtud. Siis on selles paragrahwis weel ette nähtud, et mitte ei toodaks kõlbmata liha väikestes tükkides tapamajadesse, waid tasu makstakse ainult siis, kui terve loom on leitud kõlbmataks. Komisjoni nimel ei saa ma härra Johanson'i ettepanekutega ühineda.

Juhataja L. Raudkepp: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud § 28 wälja jätta, ja kui mitte, siis paragrahwi esimeses reas sõna „kõlbmata“ asemel wõtta „taudide“. Panen esimesena hääletamisele paragrahwi komisjoni poolt ette pandud redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see paragrahw wastu wõetud.

Nüüd tuleks hääletamisele parandus sõna „kõlbmata“ asemele wõtta „taudide“. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on wastu, sellega ei ole see parandus mitte wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 29. Liha järelwaatamise ja awaliku tapamaja tarwitamise eest on tapamajaoma-

nikul õigus kohaliku omawalitsuse ettepanekul põllutööministri poolt kinnitatud taksi järele maksu wõtta. Taks ei tohi kõrgem olla, kui kulude katmiseks tarwilik. Kulude hulka arwatakse liha järelwaatamise kui ka tapamaja korraspidamise kulud ning ehituste ja sisseseade amortisatsiooni harilik protsent.

Seal, kus awaliku tapamajaga ühenduses erilised turuplatsid, karjajad ja loomatallid, on tapamajaomanik õigustatud nende tarwitamise eest tasu wõtma põllutööministri poolt kinnitatud eritaksi järele.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 29 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 30. Liha järelwaatuse ja tapamajade üldiste nõuete ja korra asjus annab ligemaid määrusi põllutööminister.

Sisse- ja wäljawaetawa liha järelwaatuse korra kohta antawad määrused kinnitab põllutööministri ettepanekul Wabariigi Walitsus.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 30 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 31. Omawalitsustel on õigus tapamajade, tapmiskohtade, liha järelwaatuse asutuste tegewuse järele walwata ja nende tegewuse ning sisemise korra kohta määrusi wälja anda.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 31 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): § 32. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1924 a.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 32 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Ühes sellega on terwe seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Põllutööministeeriumile riikliste maaparanduse tööde tegemiseks eelkrediidi määramise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed. Walitsuse poolt esitatud eelnõu motiivides on küllalt selgelt need põhjused ette kantud, mis sundisid walitsust esinema selle kre-

diidi nõudmisega. Maakommisjon asja läbi arutades leidis, et see nõudmine täiesti põhjendatud on. Juba käesolewa aasta eelarwe läbiwaatamisel on seda küsimust arutatud ja sellega põhimõttelikult ka nõus oldud, kuid põhjendusega, et tegelikult selle aasta jooksul ei suudeta seda osa krediiti ära tarwitada, on see summa eelarwest wälja jäetud. Tegelikult on nüüd selgunud, et ära tarwitada suudetakse mitte ainult käesolew krediit, waid kui võimalik oleks weel enam lubada, siis ka weel suuremate summade ette töösid järjekorras oleks. Seda kõike arwesse wõttes, tuleks käesolew seaduseelnõu wastu wõtta, missuguse ettepaneku ma ka komisjoni nimel teen. Ühtlasi kerkis komisjonis teine küsimus üles, kas riiklise maaparanduse kõrwal ei tuleks ka toetada erawiisil algatatud maaparanduse töid ja selleks ka riigikassast krediiti määrata. Sellekohane ettepanek komisjonis põhimõttelikku heakskiitmist, kuna aga komisjonil selge ei olnud Wabariigi Walitsuse seisukoht, siis saadeti esialgne kawatus tutwunemiseks ja seisukoha wõtmiseks Wabariigi Walitsusele. Nii palju kui mul erawiisil teada on, on walitsus oma seisukoha wõtnud ja esineb käesolewa seaduse arutamise puhul wastawate parandustega.

Põllutööminister B. Rostfeldt: Wäga austatud Riigikogu liikmed. Aruandja ettekandest selgus, et maakommisjonis oli arutusele wõetud küsimus, kas mitte otstarbekohane ei oleks peale riiklist maaparanduse tööd ka põllumeestele võimalust anda omal kulul maaparandamist edendada. Kuid maakommisjonis ei olnud walitsuse seisukoht teada ja sellepärast ei wõinud ta Riigikogu ees ametliku ettepanekuga esineda. Wahepeal kaalus küsimust Wabariigi Walitsus ja ta tuli otsusele, et krediiti tuleks lubada laenude andmiseks maaparandustööde tegemiseks weel käesolewal aastal. Niisugune krediit on tulewase aasta eelarwe projektis ette nähtud, kuid et siiski otstarbekohane oleks seda krediiti rutemini saada, oli Wabariigi Walitsus arwamisel, et üks osa summadest wõiks käesolewa aasta eelarwesse määratud saada. Muuseas selgus, et maaparandamise projekte õige palju walmistatud on. Ainult keskseltsil on minu teadete järele kunni 47. miljoni peale projekte tehtud ja osa nendest wõiksid teostamist leida juba käesolewal aastal. Kui nüüd krediit laenude andmiseks

saaks lubatud alles tulewa-aastase eelarwega, siis läheks mõnel maaharijal wähe-malt pool hooaega kaduma. Kuna nende tööde wiivitamine mitte soowitaw ei ole, astus Wabariigi Walitsus seisukohale, et käesolewale seadusele tuleks esineda täiendawa ettepanekuga, mille järele eelkrediiti suurendataks kunni 70 miljonini. Sellest summast jääks 10 miljonit riikliste maaparandustööde tegemiseks ja 60 miljonit laenude andmiseks põllumeestele, kusjuures käesolewal eelarwe-aastal awatakse 20 miljoni suurune krediit ja tulewal aastal 40 miljoni suurune krediit. Kuna käesolew seaduseelnõu ja minu poolt esitatud Wabariigi Walitsuse täiendaw ettepanek rahaasjanduse komisjoni poolt läbi waatamata on, teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta ja I ja II lugemise wahel ta rahaasjanduse komisjoni anda ühes walitsuse täiendawa ettepanekuga.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **O. Köster.**)

J. Wain (sd.): Lugupeetud rahwasaadikud! Ilma, et tarwitseks maaparanduse laenu poolt ehk wastu rääkida, arwan tarwilikuks tähendada, et kui hakata ühe pauguga kahte jänest laskma, ei saa wahest kumbagi kätte. On kaks isegust asja: anda põllutööministeeriumile krediidid kätte riiklise maaparandustöö tegemiseks ja teine asi on, anda maapidajatele sellekohast laenu. Ministeeriumi teha on peatööd — tõmmata peakraawid. Nende jaoks järjelikult on tarwis erimäärused, plaanid, erikawad mitme aasta kohta. Teine asi on laenusid anda põllumehele tööde tegemiseks oma maatüki peal. Wiimane ei tee riiklisi töid; põllutööministeerium omalt poolt pole laenuotsija. Käsitame kahte eriküsimust ühes seaduses ja käsitatakse hiljem ühes ja samades määrustes, siis wõiks saada määrused, nagu meil praegu on Riigikogu walimiste, rahwahääletamise ja rahwa algatamise seadus, kus ei saada enam otsa peale, misugust paragrahwi kusagil tarwitada wõiks. Ilmasõja algusest peale on maaparandustöid õige wähe tehtud. Kui tahtakse meie maakultuuri tõsta, siis esitagu selle kohta eraldi seaduseelnõu. Mina ei ole nii kursis... (W a h e l h ü ü e: M i s T e i e s i i s r ä ä g i t e)... sellega, mis põllumeeste keskseltsides sel alal kawat-susel on, pean aga tähendama, et summad, kui neid keskseltside kaudu andma hakatakse, ei jagune kõikide kodanikkude ja

maakohtade peale, nagu summad küll kõikidelt kodanikkudelt sisse nõutakse. Sellepärast on tarwilik, et kõik kawad palju kindlamad oleks. Ei ole põhjust ka asjaga eriliselt tõtata, sest pole mingisugust wäljawaadet selle kohta, millal Riigikogu praeguse istungjärgu lõpetab. Wäga hea oleks, kui põllutöoministerium sellekohased eelnõud esitaks; praegune seaduseelnõu aga wõetagu nii wastu, nagu ta komisjoni poolt esitatud on.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär J. Wain.)

Juhataja **L. Raudkepp**: On esitatud kaks ettepanekut, üks on komisjoni ettepanek tähendatud seadus I lugemisel wastu wõtta ja teine ettepanek on põllutööminister Rostfeldt'i poolt, et I ja II lugemise wahel anda see seadus rahaasjanduse komisjoni ühes uue ettepanekuga. See uus ettepanek käib järgmiselt:

„Põllutöoministeriumile riikliste maaparandustööde tegemiseks ja põllumeestele laenu andmiseks maaparandustööde läbiwiimiseks eelkrediidi määramise seadus.

§ 1. Põllutöoministeriumile määratakse eelkrediiti 70 miljonit marka. Sellest summast antakse 1923 aastal 10 miljonit marka riikliste maaparandustööde tegemiseks ja 60 miljonit marka laenuks põllumeestele maaparandustööde läbiwiimiseks 1923 a. kuni 20 miljonit marka ja 1924 aastal ülejäänud summa.

§ 2. Wabariigi Walitsusel on õigus määrusi anda § 1 tähendatud laenu wäljandmise korra, kindlustamise, selle pealt wõetawa protsendimäära ja laenu kustutamise kohta.“

Asun hääletamisele. Kes on seaduse I lugemisel wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Kes on selle poolt, et seadus I ja II lugemise wahel saaks rahaasjanduse komisjoni antud ühes põllutööministri ettepanekuga? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**: Riigikogu poolt 27. juunil 1923 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 82 — 1922 a. awaldatud

perekonna-abiraha seadus § 13 põhjal olid tähendatud abirahasse puutuw kirjawaetus ja dokumendid tempelmaksust wabad.

„Riigi Teatajas“ nr. 1/2 — 1923 a. awaldatud uue perekonna seadusega kaotas eelnimetatud seadus oma maksuwuse 1. jaanuarist s. a., kuid paljud asutused ja üksikud ametnikud ning teenijad ei ole seda muudatust mitte tähele pannud ja on perekonna-abiraha dokumente endist wiisi ilma tempelmaksu nõudmata wälja andnud ja teised asutused neid wastu wõtnud.

Riigikontrollil kui järelwalwe asutusel tuleb järelkontrolli teostamisel igal niisugusel juhtumisel juurdemaksu määrata ja maksmata summad rahaministeriumi kaudu sisse nõuda.

Et seesuguseid tempelmaksu seaduse rikkumisi arwuliselt õige palju on ette tulnud ja tempelmaksu tagant järele sissenõudmine määratu palju kirjawahetust tekitab, kusjuures kirjawahetuse kulud saadawast tulust tingimata suuremaks tõusewad, on otstarbekohasem wana korda uuesti sisse seada ja perekonna-abiraha asjadesse puutuw kirjawahetus ja dokumendid tempelmaksust wabastada, mis käesolewa seadusega ka teha tahetakse. Selles eelnõus on rahaasjanduse komisjon ainult redaktsioonilisi parandusi teinud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel**: Teen ettepaneku selle seaduse II lugemisele asuda ilma kolmepäewalise tähtaja pidamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kõik on ettepanekut kuulnud? Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Et päewakorra punkt 12-da all olewa seaduse aruandja rkl. Zimmerman kohal ei ole, jääb see seadus waele ja Riigikogu läheb päewakorra järgmise punkti juurde.

13. Tariifinõukogu seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel:**

See seadus toob võrreldes Wene seadusega muutusi, nimelt oli Wene ajal kaks asutust, tariifinõukogu ja tariifikomitee. Mõlema asutuse kokkuseaded ja kompetentsid olid teised. Tegelikult on meil mõlema asutuse kompetentsid juba ühe asutuse käes, nii, et käesolew seadus praegumakswat korda ei muuda. Rahaasjanduse komisjon on walitsuse poolt esitatud kawas muutusi ette wõtnud, nimelt nõukogu koosseisu täiendanud 2 liikmega. I liige on sõjaministeeriumist, kui ametiasutusest, kel raudteed wäga palju tarwis oma wedude juures. Teine esitaja on omawalitsuse poolt. Waidlusi tekitas ettepanek, et üks esitaja oleks eraraudteede poolt. Sellele walitsuse ettepanekule waieldi komisjonis wastu, kuid komisjon otsustas eraraudteede esitajad siiski sisse jätta, põhjendades oma arwamist sellega, et wäga wõimalikult meie oma raudteewõrku ainult riigi eelarwe korras ehitada ei saa, waid peame erakapitaali juurde tõmbama. Sel põhjal oleks hea, kui tariifinõukogus oleks ette nähtud esitaja, kes wõiks eraraudteede huwisid kaitseda. Peale selle oli Wabariigi Walitsuse eelnõus ette nähtud, et organisatsiooni esitajad kinnitatakse walitsuse poolt ühe aasta peale. Komisjon leidis, et kinnitamine wõiks ära jääda, samuti ka tähtaeg. Teiselt poolt aga tähendati, et koosseisu püsivama ilme omandamiseks tariifinõukogu koosseis „Riigi Teatajas“ tuleks wälja kuulutada. Käesolewa seadusega kaotawad maksuse mitmed Wene seaduste kogu paragrahwid, nii I köite II jagu §§ 488—509, mis käsitasid tariifinõukogu ja tariifikomitee koosseisu ja kompetentsi. Kaotawad maksuse ka seaduste kogu XII köite I jao paragrahwid, mille järele postitariifi määramine siseministeeriumi kompetentsi käib. Meil oleks postitariifi määramine teedeministri wõimupiirkonda pidanud kuuluma, kuid teedeministeerium ütles oma õigustest lahti ja annab ka selle küsimuse tariifinõukogu kätte. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp:** Ettepanek on tehtud käesolewat seadust I lugemisel wastu wõtta. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on käesolew seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

14. Kaitsepolitsei ärakaotamise seaduseelnõu — päewakorral. **J. Reesen** (wäljasp. rhm.):

See seaduseelnõu on mitu korda Riigikogu päewakorras olnud. Rühmad on selle seaduseelnõu kohta saanud oma seisukohta wõtta. Seaduseelnõu on oma sisu poolest selge, ja tema komisjoniandmist ei oleks tarwis. Sellepärast teen ettepaneku selle seaduseelnõu I lugemisele asuda.

O. Köster (as.): Nagu eelkõneleja tähendas, on käesolew seaduseelnõu juba paar korda arutusel olnud, wõib olla selles sihis, et teatud ilmet näidata. Põõran austatud Riigikogu liigete tähelpanu kodukorra paari paragrahwi peale. Nimelt ütleb § 47, et iga päewakorda wõetud esitise ja seaduseelnõu kohta otsustab Riigikogu kõige pealt, kas esitise arutamisele ehk seaduseelnõu I lugemisele minna, wõi seda enne komisjoni anda. Edasi ütleb § 49, et esitise wõi seaduseelnõu tagasilükkamist otsustab Riigikogu peale arutamise ehk esimese lugemise. Nii tuleb see seaduseelnõu niikaua, kuni ta Riigikogu poolt tagasi lükatud ei ole, ikkagi järgmise Riigikogu koosoleku päewakorda. Nende paragrahwide põhjal tuleb emba-kumba teha, kas seaduseelnõu komisjoni anda wõi tema arutusele asuda. Teen ettepaneku seaduseelnõu komisjoni anda. (**A. Kerem** (rhw.): Missugusesse komisjoni? Wahel hüüe põllumeeste rühmast: Tapamaja komisjoni. Naer.)

Juhataja **L. Raudkepp:** Palun ettepanek kirjalikult anda. (**O. Köster** (as.) annab kirjaliku ettepaneku.) On tehtud kaks ettepanekut, üks rkl. Reesen'i poolt, et wõtta käesolew seaduseelnõu I lugemisele ja 2 teist ettepanekut, üks rkl. Köster'i ja teine rkl. Weberman'i poolt, mis ühte lähewad, et anda seaduseelnõu riigikaitse komisjoni.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sellel seaduseelnõul on õige wähe ühendust riigikaitsega ja sellepärast ei ole mingit tarwidust teda riigikaitse komisjoni anda. Kui komisjoni anda, siis juba üldkomisjoni. Teen ettepaneku seda seaduseelnõu üldkomisjoni anda.

Juhataja **L. Raudkepp**: On tehtud kolmas ettepanek käesolew seaduseelnõu anda üldkommisjoni. Panen hääletamisele ettepanekud selles korras, nagu nad tehtud. Kes on selle poolt, et käesolew seaduseelnõu wõtta I lugemisele? (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on wastu. (Hüüded: Ära lugesda!) Nõutakse häälte lugemist, hääletan uuesti. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 20 häält, wastu 36, sellega on ettepanek tagasi lükatud. Kes on ettepaneku poolt, et anda käesolew seaduseelnõu riigikaitse komisjoni? (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on see ettepanek tagasi lükatud. Kes on selle poolt, et anda käesolew seaduseelnõu üldkommisjoni? (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb wahelejäänud päewakorrapunkti juurde.

Sõna on aruandja rkl. Zimmerman'i puudumise tõttu komisjoni abiesimehel rkl. Kornel'il aruandjana.

15. Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190 muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel**: Heakorra ja julgeoleku seaduse § 190 sisu on praegu järgmine, et isikud, kes tahawad laenukassasid awada, on kohustatud nimetatud seaduse § 190 põhjal wastutuse ja kassa õiglase tegewuse kindlustamiseks ka kautsjoni maksma, mille suurus määratakse kindlaks kokkuleppe teel sise- ja rahaministrite wahel 1.000 kuni 7.000 rublani. Nüüd aga puudub rublade ümberarwamise asjus markadesse üldine seadus, sellepärast ei saa kõrgemat kautsjoni nõuda, kui seda summat markades, mis seaduses rublades nimetatud. See on aga sarnane kindlustus, mis praeguse kursi juures õieti midagi ei kindlusta. Seda silmas pidades on Wabariigi Walitsus esitanud Riigikogule seaduseelnõu, millega kindlustuse summad markades suurendatakse. Rahaasjanduse komisjon arutas selle eelnõu läbi ning esitab ühes Wabariigi Walitsuse seletuskirjaga Riigikogule. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rahaasjanduse komisjoni poolt on tehtud

ettepanek seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on see seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Põllupidajatele antawa lühikeseajalise laenu seaduseelnõu — päewakorral. **A. Jürman** (põl.): Teen ettepaneku seda seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni.

L. Johanson (sd.): See seaduseelnõu kuulub nende hulka, mille kohta peaks seisukohta wõtma ka maakommisjon. Sellepärast oleks soowitaw, et seda seaduseelnõu arutaks niihästi rahaasjanduse kui maakommisjon. Rahaasjanduse komisjon sellest seisukohast, kas meie riigil on nii palju summasid wälja anda, kui neid nõutakse. Nagu meie nägime, on ju nõudmised õige suured, nõutakse 10.000.000 mk. kuid siis tuleb rkl. ja minister Rostfeldt ja ütleb, et ei, walitsus teeb ettepaneku seda 70 peale tõsta. Wõib olla, et ka nii ei suudeta kõiki neid nõudmisi rahuldada. Wõib olla, see raha ei lähe põllukultuuri toetamiseks, waid põllumeestekogude toetamiseks, kui wäljaandmise kord pole kindlaks määratud. Maakommisjon on aga asutus, kus seda küsimust, kui palju meie põllukultuurile tarwilik on, läbi wõiks arutada, niisama ka seda ära märkida, mis sugustel alustel seda laenu wälja anda tuleb. Teen ettepaneku anda see seaduseelnõu maa- ja rahaasjanduse komisjoni.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Minul ei ole selle wastu midagi, et see seaduseelnõu saaks antud maakommisjoni, kuid täiesti tõrjun tagasi rkl. Johanson'i põhjendamata tähendused ja etteheited. Selle seaduseelnõuga antakse lühikeseajalist laenu, just kõikidele põllupidajatele põllutööriistade, masinate ja kunstwäetise muretsemiseks. Laenuks määratawa summa kogu suurus oleks 60.000.000 m. Kõik põllumehed iseäranis aga asunikud on rahapuuduses ja ilma wastawa laenuta ei ole wõimalik põllutööriistu ega masinaid soetada. (Wahel hüüded **L. Johanson**'i (sd.) poolt.) Härra Johanson, kui Teil midagi on ütelda, siis wõtaksite ehk pärast sõna ja seletaksite, mis Teil ütelda on. See on laen, mis kõige rohkem aitaks põlluwiljakust tõsta ja on ühtlasi wäga rutuline, sest et sügisel

seisawad põllumeestel suured kunstwäetise ostmised ees. Et see seadus wäga kiire, siis tegin mina ettepaneku, anda seadus ainult rahaasjanduse komisjoni, kus oleks wõidud ära otsustada selle laenu tarwilikkus. Härra Johanson ei näi seda teadwat, et meie põllupidamine ei ole mitte näi tulukas, et wõiks töötada pankade laenuka, kuna pankade laenuprotsendid liiga kõrged on. Ka teistes riikides, kus põllupidamine palju tulukam, antakse siiski weel laenusid, mis odawamad on kui pankadest saadud laenud, missuguseid ainult tööstus kui ka ärilised ettevõtted wõiwad tarwitada. (L. Johanson (sd.): Kusagi ei anta poliitilisele parteile.) Siin ei ole juttu poliitilisest parteist, waid laenu andmisest põllupidajatele kogu Eesti wabariigis, nii et härra Johanson'i oletused on täiesti põhjendamata ja lubamata, ja ma tõrjun nad tagasi. Teer ettepaneku seda seaduseelnõu anda niihästi raha- kui ka maakomisjoni, et ta kiirelt läbi waadataks ja et Riigikogul oleks wõimalik teda enne laialiminemist wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Jürman'i poolt on ettepanek tehtud see seaduseelnõu anda rahaasjanduse ja maakomisjoni. (A. Jürman (põl.): Korraga.) Härra Johanson'i poolt on ettepanek tehtud seda seaduseelnõu anda maa- ja rahaasjanduse komisjoni. Kas Teie ühinesite rkl. Jürman'i ettepanekuga? (L. Johanson (sd.): Minu ettepanek oli enne antud ja mul ei ole midagi ühineda.)

A. Jürman (põl.): Mina näen, et siin ei ole mingit kahte ettepanekut, waid on üks ettepanek anda seaduseelnõu maa- ja rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Johanson, kas Teie olete nõus, ilma et ajalist wahet tehakse? (L. Johanson (sd.): Olen nõus selle ettepanekuga.) Asun hääletamisele. Kes on selle poolt, et seaduseelnõu saaks antud maa- ja rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtawana musega on ettepanek wastu wõetud.

Erakorraliseks teadaandeks on sõna rkl. Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Palun wabandada, et tülitan. Täna, kell 5 pidi olema rahaasjanduse komisjoni koosolek. Kuna aga kawatsus on kell 5 Riigikogu koosolekut ära

pidada, siis teatan, et rahaasjanduse komisjoni koosolek peetakse ära homme kell 10 hommikul, mille üle kutsed saawad kohe wälja saadetud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on korra kohta rkl. Köster'il.

17. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra küsimus. **O. Köster** (as.): Kuna teada ei ole, millal teine Riigikogu koosolek tuleb, siis, arwesse wõttes, et on olemas seadusi, mis wäga kiire iseloomuga, teen ma ettepaneku, koosolek täna kell 5 ära pidada järgmise päewakorraga:

1. Tööliste õnnetuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — III lugemisel.

2. Eesti-Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

3. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — III lugemisel.

4. Teedeministeriumi 1923 a. maanteed ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — III lugemisel.

5. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — III lugemisel.

6. Eesti ja Saksa wahel sõdurite matustupaikade korraldamise asjus tehtud kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — II lugemisel.

Juhataja **L. Raudkepp**: Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Mina selle ettepaneku wastu ei waidle, et täna kell 5 koosolek ära pidada kawatsetakse. Teeksin aga weel ettepaneku, et järjekorralised koosolekud ära määrataks igal teisipäewal, neljapäewal ja reedel. Igapäew leiate ajaleheweergudelt, et walitsuse kujundamine just selle tõttu wiibib, et põllumeestekogudes suurem osa liikmeid Tallinnas puudub, kes ei ole wolitusi andnud oma esitajatele. Kuigi meie walitsuse kujundamisest osa ei wõta, oleme siiski sellest huwitatud, sest see kisub alla meie parlamendi autoriteedi. Ja et neid härrasid koos hoida läbirääkimiste pidamiseks, teen ettepaneku järjekorralised koosolekud ära määrata.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Laidoner'il faktiliseks märkuseks.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste rühm ei ole sugugi vähem koosolekutest osa võtnud. Ma soovitaksin, et härra Johanson ka oma poole ümber waataks. Wõtke kwoorumraamat ja waadake, seal on näha, kui palju ühestki rühmast on osavõtjaid. Ka komisjonides on sama tugevasti põllumeeste rühm esitatud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Janson'il korra kohta.

A. Janson (väljasp. rhm.): Mina toetan rkl. Köster'i ettepanekut, et koosolek täna kell 5 ära peetaks. Teen aga siiski ettepaneku weel, et võtta päewakorra esimeseks punktiks Riigikogu liigete J. Tomp'i, P. Keerdo ja A. Janson'i arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele wägiwalla tarwitamise kohta poliitiliste wangide kallal eeluurimise wangimajas. See arupärimine on wäga kiire iseloomuga. Mitmendat päewa kestab wangimajas näljastreik, mis lahendamist nõuab.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Johanson'il faktiliseks märkuseks.

L. Johanson (sd.): Faktilise märkusena olgu tähendatud, et neljapäewiti küll kõik koosolekul wiibiwad, kuid puudutakse teistel päewadel, sest seda tõendawad ka ajalehed.

Juhataja **L. Raudkepp**: On järgmised ettepanekud tehtud. Esiteks rkl. Köster'i poolt korra kohta, et täna kell 5 koosolek ära pidada päewakorraga, mida rkl. Köster ette kandis. Teine ettepanek on tehtud samane rkl. Janson'i poolt, kuid lisaga, et võtta päewakorra esimeseks punktiks Riigikogu liigete A. Janson'i, J. Tomp'i ja P. Keerdo arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele wägiwalla tarwitamise kohta poliitiliste wan-

gide kallal eeluurimise wangimajas. Kolmas ettepanek on rkl. Johanson'i poolt, et pidada järjekorralisi Riigikogu koosolekuid teisipäewiti, neljapäewiti ja reedeti. Selles järjekorras panen ma need ettepanekud hääletamisele. Kes on selle poolt, et täna kell 5 pidada koosolek? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Wahe on nüüd päewakorras. Panen esmalt hääletamisele rkl. Köster'i poolt esitatud päewakorra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Nüüd panen hääletamisele rkl. Janson'i täiendawa ettepaneku, et tänaõhtuse päewakorra 1-ks punktiks võtta arupärimine, mille pealkiri ette kanti. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. (Hüüded pahemalt poolt: Ära lugeda.) (Hääletatakse, loetakse hääli. J. Reesen (väljasp. rhm.) räägib kogu aja kõwasti waele.) Palun rahu. Teen Teile märkuse, rkl. Reesen. Hääletamise resultaadid on järgmised: Selle ettepaneku poolt on 22 häält, wastu 28, sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

Järgmine ettepanek Riigikogu koosolekute aja kohta on rkl. Johanson'i poolt, pidada järjekorralisi koosolekuid teisipäewiti, neljapäewiti ja reedeti. Kes on selle ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Raske on otsustada. Palun weel kord neid, kes selle ettepaneku poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse, loetakse hääli. Kisa ja naer. Wahelhüüded paremalt poolt: Nad ise ei käi koosolekutel. Wahelhüüded pahemalt poolt: Raswased käed.) Selle ettepaneku poolt on 33 häält, wastu 28 — sellega on see ettepanek wastu wõetud.

Sellega on päewakord läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2 p. l.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Wain**.

Abisekretäär **O. Köster**.

